

GESCHEIDEN OUDERS VERBONDEN DOOR CONFLICTEN

BESCHRIJVEND ONDERZOEK NAAR DE OMGANG VAN PEDAGOGISCH
MEDEWERKERS BIJ CONFLICTSITUATIES TUSSEN GESCHEIDEN OUDERS,
UITGEVOERD IN OPDRACHT VAN KINDEROPVANG SOLIDOE VOOR DE
HOGESCHOOL VAN AMSTERDAM.

NAAM: ANDREA VAN ZOOMEREN | STUDENTNUMMER: 500627259 | INLEVERDATUM: 16 JUNI 2014
SCHOOL: HOGESCHOOL VAN AMSTERDAM | DOMEIN: ONDERWIJS & OPVOEDING
STUDIE: PEDAGOGIEK ABV | NAAM INSTELLING: KINDEROPVANG SOLIDOE
BEGELEIDEND DOCENT: MEVROUW C. EX | BEOORDELAAR: MEVROUW A. WARGER

**GESCEIDEN OUDERS,
VERBONDEN DOOR CONFLICTEN**

INHOUDS OPGAVE

VOORWOORD	8
SAMENVATTING	10
1. INLEIDING	13
1.1 AANLEIDING	14
1.2 PROBLEEMDEFINITIE	15
1.3 DOELSTELLING	16
1.4 VRAAGSTELLING	17
1.5 AFBAKENING CENTRALE BEGRIPPEN	18
• PEDAGOGISCH MEDEWERKERS	18
• CONFLICTSITUATIES	18
• KENNIS & VAARDIGHEDEN	18
1.6 PEDAGOGISCHE RELEVANTIE	19
1.7 LEESWIJZER	20
2. LITERATUURONDERZOEK	23
2.1 WAT ZIJN KENMERKEN VAN (V)ECHTSCHIEDINGEN?	24
• CIJFERS EN REDENEN (V)ECHTSCHIEDINGEN	24
• DEFINITIES	25
• VECHTSCHIEDINGEN	26
• CONFLICTHANTERING	26
• HET OUDERSCHAPSPLAN EN CONFLICTEN	27
2.2 WAT ZIJN GEVOLGEN VAN (V)ECHTSCHIEDINGEN	
VOOR KINDEREN?	28
• GEVOLGEN VOOR KINDEREN	28
• LOYALITEITSPROBLEMEN	28
• OUDERSVERSTOTING	29
• PARENTIFICATIE	29
• OVERIGE EFFECTEN	30
• EFFECTEN VAN EEN SAMENGESTELD GEZIN	31

VOOR WOORD

Voor u ligt een scriptie waarin, in opdracht van Kinderopvang Solidoe, wordt onderzocht welke conflictsituaties tussen gescheiden ouders pedagogisch medewerkers meemaken en aan welke kennis en vaardigheden zij behoefte hebben.

Tijdens mijn opleiding Pedagogiek aan de Hogeschool van Amsterdam heb ik bij Solidoe stage gelopen. Hier maakte ik deel uit van de afdeling Pedagogiek en Kwaliteit en hield ik mij onder andere bezig met het uitvoeren van Video Interactie Begeleiding, het tot stand brengen van nieuw beleid en het uitvoeren van kind observaties. Kinderopvang Solidoe heeft mij het onderwerp voor deze scriptie aangedragen.

Gedurende mijn afstudeerperiode heb ik veel steun gehad van verschillende mensen. In het bijzonder wil ik graag mijn begeleidster, mevrouw C. Ex, bedanken voor haar begeleiding en vertrouwen. Daarnaast wil ik mijn beoordelaar mevrouw A. Warger, bedanken voor het kritisch lezen en beoordelen van mijn scriptie. Tevens wil ik Kinderopvang Solidoe bedanken voor het aandragen van het onderwerp voor mijn scriptie, als ook de betrokken pedagogisch medewerkers voor het leveren van input. Tot slot wil ik Mevrouw Duiker hartelijk danken voor de begeleiding vanuit de organisatie.

SAMENVATTING

Binnen Kinderopvang Solidoe zijn de laatste jaren steeds vaker pedagogisch medewerkers betrokken bij conflictsituaties tussen gescheiden ouders. Eind 2013 is vanuit het managementteam het idee geopperd een beleidsstuk voor de omgang met conflictsituaties tussen gescheiden ouders op te stellen. Na overleg met de organisatie is besloten eerst onderzoek te doen naar de aard en omvang van de conflictsituaties tussen gescheiden ouders op de werkvloer en de behoefte aan ondersteuning van pedagogisch medewerkers. Hieruit zal blijken of een beleidsstuk aansluit bij de wensen van de pedagogisch medewerkers of dat er behoefte is aan andere vormen van ondersteuning.

De hoofdvraag van het kwalitatief beschrijvend onderzoek was: “Welke behoefte aan kennis en vaardigheden hebben pedagogisch medewerkers van kinderopvang Solidoe in de omgang met conflictsituaties tussen gescheiden ouders?” De enquête is ingevuld door 100 pedagogisch medewerkers, die op basis van een aselechte steekproef zijn geworven. Tevens zijn vier pedagogisch medewerkers, geworven door middel van een doelgerichte steekproef, geïnterviewd. Dit om meer inzicht te krijgen in de ervaringen van pedagogisch medewerkers met conflicten tussen gescheiden ouders. Vervolgens is deze kwalitatieve en kwantitatieve informatie verwerkt en inzichtelijk gemaakt door middel van tabellen en cirkeldiagrammen.

Uit het onderzoek blijkt dat, gemiddeld, minder dan een kwart van de kinderen bij kinderopvang Solidoe gescheiden ouders heeft. Dit komt overeen met de landelijke cijfers die aangeven dat één op de zes kinderen een scheiding van ouders meemaakt (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2013). Uit de literatuur blijkt dat hevige conflicten bij (v)echtscheidingen het systeem voor ieder gezinslid van het gezin ontwricht (Boszormenyi-Nagy, 2000). Iets meer dan de helft van de pedagogisch medewerkers is in aanraking geweest met conflictsituaties tussen gescheiden ouders. Deze conflictsituaties, zoals ook vermeld in Spruijt & Kormos (2010), varieerde van een ouder die negatief spreekt over de andere ouder tot een kind dat door één van de ouders niet mag worden opgehaald. Uit deze groep (58 medewerkers) is bij 90 procent van de medewerkers dit jaarlijks of half jaarlijks het geval. Het aantal medewerkers dat heeft aangegeven een beleidsstuk te willen waarin wettelijke bepalingen staan opgenomen overlapt deels met het aantal medewerkers dat behoefte heeft aan een training waarin gelegenheid is om te oefenen met situaties. Aan de hand van de resultaten van dit onderzoek zal voor de organisatie een adviesrapport worden opgesteld.

1 INLEIDING

Dit is een beschrijvend onderzoek over de omgang van pedagogische medewerkers met conflictsituaties tussen gescheiden ouders. Dit onderzoek is uitgevoerd voor Stichting Kinderopvang Solidoe in het kader van de afstudeeropdracht bachelor Pedagogiek aan de Hogeschool van Amsterdam.

In de inleiding worden achtereenvolgens de aanleiding van het onderzoek, de probleemdefinitie, de doelstelling, de daarbij horende vraagstelling en de pedagogische relevantie van het onderwerp beschreven. Het hoofdstuk zal worden afgesloten met een leeswijzer waarin alle hoofdstukken kort worden ingeleid.

1.1 Aanleiding

Ongeveer één op de drie huwelijken in Nederland strandt, waarvan bij de helft van de scheidingen kinderen betrokken zijn. Zo maakt één op de zes kinderen in Nederland een scheiding mee (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2013). Ook binnen kinderopvang Solidoe is de ervaring dat steeds meer ouders gaan scheiden. Een scheiding wordt vaak goed geregeld en zijn er duidelijke afspraken gemaakt. Zo is het voor de kinderen duidelijk wie ze komt halen en bij wie ze wanneer verblijven. Maar dit is helaas niet altijd het geval. Tien procent van de ouders belandt gedurende de scheiding in een vechtscheiding, waarbij zij het over een groot deel van de zaken niet eens worden en met elkaar in een juridisch gevecht terechtkomen (Hemels, 2013).

Dit heeft te maken met het invoeren van de Wet Gezamenlijk Gezag in 1998. Voor 1998 was het vooral de moeder die na een scheiding de voogdij kreeg. De vader werd veelal toeziend voogd en hij kreeg in het beste geval een omgangsregeling. In 25 procent van de gevallen zag de vader zijn kinderen niet meer (Hemels, 2013). Daarnaast is in 2009 wettelijk vastgelegd dat kinderen het recht hebben om gelijkwaardig door beide ouders verzorgd en opgevoed te worden (Groenhuijsen & Quik, 2013). Het positieve effect van invoering van deze wetten is dat er een meer gelijke verdeling in verzorging en opvoeding is ontstaan. Zo brengt 20 procent van de kinderen evenveel tijd door bij beide ouders. Het percentage van kinderen dat één van de ouders helemaal niet meer ziet is gedaald tot 15 procent (Hemels, 2013). Toch zit er een keerzijde aan het invoeren van beide wetten. Door het hebben van gelijke rechten neemt het aantal vechtscheidingen aanzienlijk toe (Groenhuijsen & Quik, 2013). Zo worden deze vechtscheidingen ook binnen kinderopvang Solidoe meer zichtbaar. Steeds vaker raken pedagogisch medewerkers verzeild in conflicten tussen gescheiden ouders.

1.2 Probleemdefinitie

Vanuit de managementlaag van kinderopvang Solidoe is tijdens een groot management overleg in oktober 2013 aan de afdeling Pedagogiek & Kwaliteit verzocht een beleidsstuk op te stellen over de omgang met gescheiden ouders. Deze behoefte kwam onder andere voort uit een conflictsituatie waarbij de ouder zijn kind kwam halen, maar hier volgens de andere ouder de bevoegdheid niet tot had. Deze situatie heeft zich voorgedaan binnen een buitenschoolse opvang vestiging van Solidoe in Uithoorn.

Zoals eerder beschreven kwam vanuit het managementteam het verzoek een beleidsstuk op te stellen over de omgang met gescheiden ouders. In een gesprek met de organisatie, is gevraagd wat er in dit beleidsstuk opgenomen moest worden. Hierop volgde het antwoord: “het vastleggen van wettelijke bepalingen waar pedagogisch medewerkers naar kunnen refereren in de omgang met gescheiden ouders”. Op de daarop volgende vraag of alleen kennis van wettelijke bepalingen voldoende handvatten zou bieden aan de pedagogisch medewerkers, kon geen antwoord gegeven worden. Zo is er in overleg met de organisatie besloten dit verder te onderzoeken.

Om een eerste beeld van de situatie te krijgen is er een vooronderzoek uitgevoerd onder de twaalf vestigingsmanagers van de diverse locaties. De vestigingsmanagers zijn per mail benaderd om een korte enquête, bestaande uit vijf vragen, in te vullen en te retourneren (zie bijlage twee). Uit dit vooronderzoek kan geconcludeerd worden dat alle vestigingsmanagers te maken hebben met gescheiden ouders. De type problemen waar zij mee te maken hebben gehad verschilt echter per locatie.

Uit het onderzoek blijkt ook dat het ontbreken aan organisatiebrede afspraken over de omgang met gescheiden ouders in het verleden niet tot grote problemen heeft geleid. De vestigingsmanagers hebben conflictsituaties opgelost door bijvoorbeeld het inschakelen van een pedagoog of het bellen van de politie. Toch zijn alle vestigingsmanagers het erover eens dat het prettig zou zijn om een beleidsstuk te hebben omdat dit veel tijd zou schelen en zij, zegge, niet zelf het wiel uit hoeven te vinden.

Hieronder volgt een overzicht van problemen die zich op verschillende locaties hebben voorgedaan en de daaruit voortvloeiende behoeften vanuit de vestigingsmanagers.

- *Afspraken over ophalen, wie mag het kind wel/niet halen. Wat doe je als deze ouder toch het kind op komt halen?*
- *Ouders betrekken pedagogisch medewerkers bij hun problemen, spuien hun negatieve berichten over de andere ouder en kunnen intimiderend overkomen.*
- *Wie moet er gebeld worden als het kind er plotseling niet is?*
- *Verantwoordelijkheid pedagogisch medewerkers met betrekking tot afspraken die door de andere ouder niet nagekomen worden.*
- *Hoe ga je om met kennismaking- en oudergesprekken? Gestimuleerd wordt dat bij oudergesprekken beide ouders aanwezig kunnen zijn.*
- *Beleid met betrekking tot omgangsregelingen, convenanten en de informatie voorziening aan ouders.*
- *Als ouders geen contact met elkaar hebben en niet op een lijn zitten, wie moet er dan wel of niet gebeld worden? En tegen wie dien je wat te zeggen?*

Omdat de informatie uit het vooronderzoek is verkregen via de vestigingsmanagers, die niet in dagelijks contact staan met de kinderen en ouders, is besloten een beschrijvend onderzoek uit te voeren onder de pedagogisch medewerkers van Kinderopvang Solidoe. Het leeronderzoek zal plaatsvinden in de eerste fase van de interventiecyclus, namelijk de probleemanalytische fase. Het probleem is nog onvoldoende helder en zal om die reden verder worden onderzocht (Verschuren, 2011).

1.3 Doelstelling

Het doel van het onderzoek is dat door middel van een kwalitatief, beschrijvend, onderzoek in kaart wordt gebracht, wat de behoeften aan kennis en vaardigheden van de pedagogisch medewerkers zijn in de omgang met conflictsituaties tussen gescheiden ouders.

De uitkomsten van het kwalitatieve onderzoek worden verwerkt in een adviesrapport voor de organisatie. Hieruit zal blijken welke behoeften aan kennis en vaardigheden de pedagogisch medewerkers hebben en op welke manier zij deze kennis of vaardigheden

beschikbaar gesteld willen hebben. Aan de hand hiervan kan de organisatie besluiten een beleidsstuk op te stellen of een training aan te bieden.

1.4 Vraagstelling

Hoofdvraag:

- Welke behoefte aan kennis en vaardigheden hebben pedagogisch medewerkers van kinderopvang Solidoe in de omgang met conflictsituaties tussen gescheiden ouders?

Deelvragen literatuur:

1. Wat zijn kenmerken van (v)chtscheidingen?
2. Wat zijn gevolgen van (v)chtscheidingen voor kinderen?
3. Wat is er bekend over conflictsituaties tussen gescheiden ouders die zich kunnen voordoen binnen de kinderopvang?
4. Wat is er bekend over kennis en vaardigheden waarover pedagogisch medewerkers dienen te beschikken in de omgang met conflictsituaties tussen gescheiden ouders?

Deelvragen veldonderzoek:

5. Hoe vaak worden pedagogisch medewerkers geconfronteerd met conflictsituaties tussen gescheiden ouders?
6. Met welke conflictsituaties hebben pedagogisch medewerkers te maken in de omgang met gescheiden ouders?
7. Wat missen pedagogisch medewerkers in hun handelingsrepertoire om conflictsituaties tussen gescheiden ouders adequaat op te lossen?
8. Op welke wijze zouden aanvullende kennis en vaardigheden volgens de pedagogisch medewerkers aangeboden moeten worden?

1.5 Afbakening centrale begrippen

Pedagogisch medewerkers

Pedagogisch medewerkers zijn de opvoeders van kinderen binnen de kinderopvang (Singer & Kleerekoper, 2009). Voorheen werd er vaak over de leidster gesproken maar aangezien er ook mannen binnen het werkveld van de kinderopvang werkzaam zijn, is een neutraal begrip gewenst. Binnen kinderopvang Solidoe is een divers team aan pedagogisch medewerkers, variërend in sekse, leeftijd, ervaring, opleiding en opleidingsniveau, werkzaam.

Conflictsituaties

Wanneer er gekeken wordt naar literatuur die betrekking heeft op scheidingen, dan komt het begrip conflictsituaties vaak terug. Een exacte definitie is echter lastig te vinden. Veelal worden er voorbeelden genoemd van conflictsituaties en wordt er gerefereerd naar de invloed ervan op de kinderen.

In het boek van Spruijt (2010) wordt gesproken over: “het hebben van verschillende meningen”. Daarnaast is er een advies van Zandler (2011) die ouders het tegenovergestelde van conflictsituaties aanbeveelt, namelijk: “houd de communicatie open”. Hieruit kan geconcludeerd worden dat, wanneer ouders verschillen in mening en niet meer in staat zijn hier open over te communiceren met elkaar, er gesproken kan worden over conflictsituaties tussen gescheiden ouders.

Kennis & vaardigheden

Het begrip kennis kan worden onderverdeeld in theoretische en praktische kennis. Theoretische kennis is kennis van de theorie en praktische kennis is kennis over de praktijk. Bij theoretische kennis gaat het om opgedane kennis door bijvoorbeeld iets te lezen. Praktische kennis heeft betrekking op het toepassen van deze kennis.

Vaardigheden hebben te maken met de beheersing van competenties en hebben betrekking op het handelingsrepertoire. Binnen de kinderopvang hebben de pedagogisch medewerkers bij breng- en haalmomenten contact met ouders. Op beide momenten wordt er met elkaar gecommuniceerd door middel van mondelinge overdracht over het kind.

Zo kan worden afgeleid dat belangrijke vaardigheden waar pedagogisch medewerkers over dienen te beschikken, in de omgang naar ouders, communicatieve vaardigheden zijn. Vanuit het pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar (dat als richtlijn wordt gebruikt voor het pedagogische beleid van de organisatie) staat goede communicatie eveneens centraal (Singer & Kleerekoper, 2009). Door het opdoen van nieuwe kennis, oefening en ervaring kunnen vaardigheden verder ontwikkeld worden.

1.6 Pedagogische relevantie

Als ouders scheiden en er binnen deze scheidingen conflicten tussen ouders ontstaan, heeft dit invloed op de kinderen. De Amerikaanse onderzoekers Amato en Keith deden hier in 1991 onderzoek naar en hun conclusies luiden dat kinderen uit echtscheidingsgezinnen op veel gebieden slechter scoren ten opzichte van kinderen uit gezinnen waarvan ouders bij elkaar zijn (Amato & Keith, 1991). Zij dachten dat deze negatieve effecten voor kinderen uit scheidingsgezinnen met de jaren zouden verminderen, omdat scheidingen meer voor zouden komen. In 2001 analyseerde Amato de verrichte onderzoeken uit de jaren negentig opnieuw. Hieruit bleek dat de negatieve gevolgen voor kinderen uit echtscheidingsgezinnen groter waren dan verwacht (Amato, 2001).

In 2000 hebben de Amerikaanse Wallerstein en zijn collega's ook onderzoek gedaan naar de gevolgen van echtscheidingen. Hieruit kwam naar voren dat veel kinderen uit gescheiden gezinnen kampen met ernstige psychische, sociale en emotionele problemen (Wallerstein e.a., 2000).

Uit een later onderzoek van Hetherington en Kelly blijkt dat kinderen die een scheiding doormaken twee tot tweeënhalf keer meer problemen ondervinden dan kinderen uit gezinnen waarvan de ouders niet zijn gescheiden. Daarnaast is er veel onderzoek gedaan welke was gericht op conflicten tussen ouders en de uitwerking hiervan op kinderen (Hetherington & Kelly, 2002).

Het meest recentelijk onderzoek uitgevoerd door Glenn en Marquardt in 2006 laat zien dat een scheiding die op de juiste wijze verloopt, minder slecht is voor een kind. Toch blijken kinderen beter af te zijn in een gezin waarbij ouders bij elkaar zijn en weinig conflicten hebben.

Er moeten echter kanttekeningen worden geplaatst bij deze onderzoeken. Zo dienen we kritisch te blijven over de wijze waarop ze zijn uitgevoerd. De conclusie die uit alle onderzoeken getrokken kan worden is, dat een scheiding voor zowel de ouders als voor de kinderen niet gemakkelijk is. Een scheiding kan veel ongemak met zich meebrengen, vooral wanneer er conflicten tussen ouders ontstaan. Om deze reden is het van belang dat pedagogisch medewerkers binnen de kinderopvang op een juiste wijze inspelen op conflictsituaties tussen gescheiden ouders.

1.7 Leeswijzer

Binnen het afstudeerwerkstuk zijn achtereenvolgens het literatuurhoofdstuk, de methode van het onderzoek, de resultaten, de conclusie, discussie en aanbevelingen te vinden.

In het literatuurhoofdstuk wordt antwoord gegeven op de vier literatuur deelvragen. Wat zijn vanuit de literatuur de kenmerken van vechtscheidingen?; Wat zijn de gevolgen van (v)echtscheidingen?; Wat is er vanuit de literatuur bekend over conflictsituaties die zich kunnen voordoen tussen gescheiden ouders binnen de kinderopvang?; Wat is er in de literatuur bekend over kennis en vaardigheden waarover pedagogisch medewerkers dienen te beschikken in de omgang met conflictsituaties tussen gescheiden ouders?

Vervolgens wordt de methode van het onderzoek besproken. In dit hoofdstuk zal uitgewerkt worden welke onderzoeksvorm gebruikt is en waarom deze methode gekozen is. Tevens zal worden aangegeven welke soort steekproeven zijn gebruikt, welke onderzoeksinstrumenten zijn gebruikt en wat de onderzoekspopulatie is. Tenslotte zullen de manieren van data verzameling en analyse worden besproken. In het resultatenhoofdstuk zal verder ingegaan worden op de daadwerkelijke analyse van de data. Daar zal tevens antwoord worden gegeven op de deelvragen vanuit het veldonderzoek.

In het laatste hoofdstuk worden de conclusies uitgewerkt aan de hand van de beantwoorde veldonderzoeksvragen en de hoofdvraag. Tot slot volgen er aanbevelingen en een discussie. De scriptie wordt afgesloten met een literatuurlijst en bijlagen.

2 LITERATUUR ONDERZOEK

2.1 Wat zijn kenmerken van (v)chtscheidingen?

Als twee mensen uit elkaar gaan, gaat dit vrijwel altijd gepaard met conflicten. Dit kan de reden zijn geweest dat geleid heeft tot de breuk of het kan te maken hebben met de daarop volgende keuzes. Een scheiding is pas een vchtscheiding als naast het niet met elkaar eens kunnen worden ook niet goed wordt omgegaan met conflicten.

In deze paragraaf worden de echtscheidingscijfers en de daarbij behorende redenen van het uit elkaar gaan besproken. Tevens zullen de definities conflictueuze echtscheidingen en vchtscheidingen uiteen worden gezet. Vervolgens zullen de manieren waarop ouders met conflicten om kunnen gaan en welk invloed het invoeren van het ouderschapsplan heeft besproken.

Cijfers en redenen (v)chtscheidingen

Om meer inzicht te krijgen in (v)chtscheidingen worden de redenen om uit elkaar te gaan of hun huwelijk te laten ontbinden uiteengezet. Wobma & de Graaf (2009) hebben in 2008 een onderzoek gedaan in opdracht van Het Centraal Bureau voor de Statistiek. Voor dit onderzoek werden 3,8 duizend mannen en 4 duizend vrouwen die uit elkaar waren gegaan, of hun huwelijk hebben verbroken, benaderd. Per huishouden is er telkens één persoon benaderd om mee te werken aan het onderzoek (Wobma & de Graaf, 2009). In de tabel is te zien dat de redenen voor mannen en vrouwen in zijn algemeenheid gelijk zijn. De belangrijkste redenen voor zowel mannen als voor vrouwen om uit te elkaar gaan is als er iemand anders in het spel is, men op elkaar is uitgekeken en de karakters met elkaar botsen. Er zijn echter twee redenen, die significant hoger uitkomen, voor vrouwen om een echtscheiding aan te vragen dan bij mannen, namelijk verslavingsproblemen en lichamelijk of geestelijk geweld (Wobma & de Graaf, 2009).

Belangrijkste reden om uit elkaar te gaan	Echtscheiding		Uit elkaar niet-gehuwd	
	samenwonen			
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
	%			
Iemand anders in het spel	30	26	21	23
Op elkaar uitgekeken	24	17	29	21
Karakters botsen	18	14	22	16
Toekomstplannen onverenigbaar	6	5	11	11
Verslavingsproblemen	2	10	1	6
Sociale of culturele verschillen	4	4	3	5
Lichamelijk of geestelijk geweld	1	8	0	4
Gezondheidsproblemen	4	5	3	3
Jaloezie/ geen vertrouwen	0	1	1	2
Verschillende kindervens	2	1	1	2
Seksuele problemen	2	2	1	0
Financiële problemen	2	2	2	1
Andere reden	6	7	5	4
Totaal aantal respondenten	375	460	537	584

Bron: Wobma & de Graaf, 2009

Definities

Conflictueuze echtscheidingen

Er wordt over conflictueuze echtscheidingen gesproken als beide ouders gedurende de scheiding en de periode die daarop volgt conflicten hebben met elkaar, maar de kinderen buiten deze conflicten weten te houden (VVIFS Kindermishandeling, 2007). Daarbij maken ouders gebruik van twee verschillende rollen, namelijk de rol van ouder en die van ex-partners, die ze los van elkaar kunnen zien (VVIFS Kindermishandeling, 2007). Hierdoor blijven zij voor de kinderen beschikbaar en kunnen zij hun opvoedtaken blijven vervullen.

Vechtscheidingen

Er wordt over vechtscheidingen gesproken als beide ouders gedurende de scheiding en de periode die daarop volgt conflicten ervaren met elkaar, waar de kinderen bij betrokken worden en zagezegd last van ondervinden (VVIFS Kindermishandeling, 2007). Naast de daadwerkelijke conflicten die de kinderen meemaken, zijn ouders veelal ook emotioneel niet voor de kinderen beschikbaar (VVIFS Kindermishandeling, 2007).

In de literatuur is veel terug te vinden over een eventuele verband tussen vechtscheidingen en kindermishandeling. De definitie van kindermishandeling, zoals opgenomen in de Wet op Jeugdzorg is als volgt: "Elke vorm van voor de minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen, ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel" (Algemeen Meldpunt Kindermishandeling, 2013). Wanneer er een koppeling wordt gemaakt met de situaties die zich tijdens vechtscheidingen kunnen voordoen, kan geconcludeerd worden dat kinderen in vechtscheidingssituaties emotionele schade wordt berokkend waardoor zij psychisch letsel ervaren. Om die reden kunnen vechtscheidingssituaties worden gekwalificeerd als een vorm van kindermishandeling (de Kinderombudsman, 2014).

Conflicthantering

Het grootste verschil tussen echtscheidingen en vechtscheidingen zit in de manier waarop er met conflictsituaties wordt omgegaan en het wel/niet betrekken van de kinderen bij ouderlijke problemen. Er zijn verschillende manieren om met beginnende conflicten om te gaan. Uit het onderzoek van Goeke-Morey e.a. (2007) komen vijf verschillende manieren van conflicthantering naar voren: "compromise, apology, submission, agreement to disagree, withdrawal" (p. 744). Het doel van dit onderzoek was om het invloed van deze manieren van conflicthantering op kinderen te bepalen. Het blijkt dat positieve manieren van conflicthantering als excuses aanbieden en compromissen sluiten een positieve invloed hebben op de gesteldheid van de kinderen (Goeke-Morey e.a., 2007). Maar meestal gebruiken ouders negatieve manieren van conflicthantering, waarbij bijvoorbeeld de andere ouder gebruik maakt van een aanvallende houding en de ander zich hieraan overgeeft en

dit ondergaat (Goeke-Morey e.a., 2007). Het is van groot belang om te weten wanneer kinderen de conflicthanteringstijl als bedreigend ervaren of deze zelf overnemen, waardoor zij aanzienlijk lager in welbevinden scoren (Goeke-Morey e.a., 2007).

Het ouderschapsplan en conflicten

Op 1 maart 2009 is de Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding ingevoerd (Nederlands Jeugd Instituut, 2014). Deze wet heeft drie belangrijke veranderingen met zich meegebracht. Allereerst de verandering dat flitscheidingen (een scheiding die je binnen een dag uit kunt laten voeren zonder dat hier een rechter aan te pas hoeft te komen), niet meer zijn toegestaan bij ouders van minderjarige kinderen. De tweede wijziging houdt in dat een scheiding waar kinderen bij betrokken zijn altijd via een rechter dient te verlopen. Tot slot zijn ouders met minderjarige kinderen verplicht om gedurende de scheiding gezamenlijk een ouderschapsplan op te stellen (Nederlands Jeugd Instituut, 2014). Dit is namelijk een vast onderdeel van het verzoekschrift tot echtscheiding (Nederlands Jeugd Instituut, 2014).

Dit geldt ook voor ouders die een samenlevingscontract laten ontbinden of besluiten niet meer samen te wonen en over gezamenlijk gezag van de kinderen beschikken (Nederlands Jeugd Instituut, 2014). Het ouderschapsplan dat ouders op dienen te stellen moet ten minste drie wettelijk verplichte afspraken bevatten die gaan over de verdeling van zorg, de alimentatie en de uitwisseling van informatie over de kinderen (Spruijt & Kormos, 2010). Daarnaast kunnen ouders er ook andere belangrijke afspraken in op laten nemen. Ouders dienen hun kinderen, tenzij dit niet mogelijk is gezien de leeftijd van de kinderen, te betrekken bij het opstellen van het ouderschapsplan. Wanneer ouders er bij het opstellen van het ouderschapsplan samen niet uit komen dan kan de rechter hen doorverwijzen naar een mediator (Spruijt & Kormos, 2010).

De keerzijde van de invoering Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding is dat er meer conflicten tussen gescheiden ouders zijn. Daarnaast is de band met de vader minder goed en is ook de mate van kindproblemen hoger sinds 2009 (van der Valk & Spruijt, 2013). Dit blijkt uit het onderzoek dat is uitgevoerd door Spruijt en van der Valk in 2013 voor het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)

(van der Valk & Spruijt, 2013). Dit onderzoek is uitgevoerd onder scholieren afkomstig uit scheidingsgezinnen in de leeftijdscategorie van 12 tot en met 16 jaar. Zij zijn vanaf 2006 jaarlijks op een schriftelijke wijze ondervraagd (van der Valk & Spruijt, 2013).

2.2 Wat zijn gevolgen van (v)echtscheidingen voor kinderen?

Gevolgen voor kinderen

Vanuit de gezinssysteemtheorie van de Hongaarse psychiater Ivan Boszormenyi-Nagy (2000) wordt het gezin als een geheel gezien. Wanneer hevige conflicten binnen het gezin leiden tot een eventuele scheiding wordt het systeem voor ieder lid van het gezin ontwricht. Ieder gezinslid merkt dit en ondervindt de verandering in het systeem. Daarnaast zijn er ook allerlei factoren die het gezinssysteem, en dus de personen binnen het gezin, kunnen beïnvloeden. Deze beïnvloeding kan plaatsvinden op micro-, meso-, exo- en macroniveau. Dit kunnen factoren zijn, die met de persoon zelf te maken hebben (bijvoorbeeld stress, ziekte), factoren vanuit het gezin, werk, school, de relaties hiertussen, de invloed van sociale groepen waar geen direct contact mee is en tot slot invloeden vanuit de maatschappij (economische crisis, werkloosheid) (Bronfenbrenner, 1992).

Een aantal mogelijke gevolgen van een scheiding op een kind worden hieronder nader toegelicht. Deze gevolgen zijn voornamelijk gevolgen binnen het gezin, het hele gezin is erbij betrokken en vinden plaats op microniveau.

Loyaliteitsproblemen

Als een kind het gevoel heeft dat hij moet kiezen tussen ouders kan leiden tot hevige loyaliteitsproblemen (Sandler, e.a., 2008). Loyaliteit is de verbondenheid tussen het kind en zijn ouders wat vanaf de geboorte van nature aanwezig is (Spruijt & Kormos, 2010). Een kind beschikt in beginsel over loyaliteit naar beide biologische ouders (Spruijt & Kormos, 2010). Ieder kind heeft last van loyaliteitsproblemen maar deze zijn groter als het een kind is van gescheiden ouders. Een voorbeeld van een 'gewoon' loyaliteitsprobleem is als een puber ineens niet meer mee wil met een familie uitje omdat dit volgens hem 'kinderachtig' is. Daarbij kan op een leuk verzoek van ouders op een afkeurende manier gereageerd worden, zonder dat dit naar de ouders is gericht. De puber kan zich later schuldig voelen voor het gedrag richting de ouders.

Er kan geconcludeerd worden dat het voor een kind moeilijk is om loyaal te blijven aan beide ouders wanneer ouders ruzie met elkaar maken, slecht over elkaar praten en touwtrekken tussen de kinderen. Zo kan het voorkomen dat het kind gaat liegen om de ouder een beter gevoel te geven, bijvoorbeeld wanneer de ene ouder vraagt hoe het bij de andere ouder is geweest. Het kind kan het hier naar zijn zin hebben gehad en tegen de ouder liegen dat het niet leuk was. In sommige gevallen kan het kind de ene ouder volledig laten vallen om loyaal te blijven aan de andere ouder. Dit wordt ook wel oudervervreemding, ouderuitsluiting of ouderverstoting genoemd (Gardner, 1992).

Ouderverstoting

In sommige gevallen kan het kind de ene ouder volledig laten vallen om loyaal te blijven aan de andere ouder. Wat ook wel oudervervreemding, ouderuitsluiting of ouderverstoting wordt genoemd (Gardner, 1992). Binnen de literatuur zijn er veel onderzoeken over ouderverstoting te vinden. Zo wordt er gesproken over het ouderverstoting syndroom: Parental Alienation Syndrome (PAS) (Gardner, 1992). Een recent Amerikaans onderzoek van Bernet e.a. (2010) definieert ouderlijke vervreemding als een mentale toestand waarin een kind, waarvan de ouders in de meeste gevallen in scheiding liggen en te maken hebben met hevige conflictsituaties, zich bindt met de ene ouder en de relatie met de andere ouder verwerpt (Bernet, e.a., 2010). Bernet en zijn collega's zijn van mening dat ouderlijke vervreemding niet gezien mag worden als een kleine afwijking binnen het leven van een gezin, maar als een ernstige psychische aandoening (Bernet, e.a., 2010). Daarom hebben zij een voorstel gedaan om het Parental Alienation Syndrome (PAS) op te laten nemen in de DSM-V en de ICD-11 (Bernet, e.a., 2010). In 2006 heeft Johnston een instrument ontwikkelt waarmee oudervervreemding kan worden gemeten. De mate van oudervervreemding wordt in kaart gebracht aan de hand van een vragenlijst met 50 items (Johnston, 2006).

Parentificatie

Een ander belangrijk effect kan parentificatie zijn. Bij parentificatie wordt er door de ouder(s) voor een langdurige periode veel van het kind gevraagd en neemt het kind de rol van ouder op zich (Kinet, 2010), zoals het feitelijk en/of psychisch overnemen van de bijbehorende taken en verantwoordelijkheden. Bij een scheiding kan het zijn dat de ouder door de scheiding emotioneel in de put zit en het kind de zorg voor de ouder en broertjes/zusjes

op zich neemt. Daarnaast zijn zij vaak ook steun en toeverlaat voor het gezin. Mogelijke gevolgen hiervan kunnen zijn dat een kind faalangst ontwikkelt, een negatief zelfbeeld krijgt of het niet goed voor zichzelf kan opkomen (Kinet, 2010).

Overige effecten

In 2005 is in Vlaanderen een onderzoek uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse minister Inge Vervotte, van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Binnen het onderzoek, uitgevoerd door het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies (CBGS), is er onder andere gekeken naar de impact van echtscheidingen op het verdere leven van kinderen (van Peer, 2007). Uit dit onderzoek is gebleken, dat echtscheidingen verschillende domeinen binnen het leven van het kind beïnvloedt. Deze domeinen zijn: het psychisch welbevinden, met eventuele gedragsproblemen als gevolg, het functioneren en presteren op school, en tot slot de verandering in gezinssamenstelling waarin nieuwe contacten (zowel binnen als buiten het gezin) worden aangegaan en andere juist verliezen (van Peer, 2007).

Het psychisch welbevinden van kinderen die een scheiding hebben meegemaakt ligt lager in vergelijking met kinderen uit een traditioneel gezin. Daarnaast hebben zij ook meer kans op angstproblemen en depressies. Tevens hebben deze kinderen een lagere eigenwaarde en zijn zij minder positief over hun zelfbeeld. Dit wordt niet alleen tijdens de scheiding zichtbaar, maar ook in de jaren die volgen. De gevolgen hiervan kunnen zelfs doorlopen tot in de adolescentie (van Peer, 2007).

Wanneer er gekeken wordt naar gedragsproblemen, kan er geconcludeerd worden dat kinderen uit eenoudergezinnen meer kans hebben om in aanraking te komen met justitie. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat kinderen uit scheidingsgezinnen meer gedragproblemen hebben die zich kunnen uiten in delinquent, asociaal en agressief gedrag (van Peer, 2007). Als er gekeken wordt naar het functioneren en presteren op school blijkt uit onderzoek, dat kinderen uit eenoudergezinnen en samengestelde gezinnen minder goed presteren op school (van Peer, 2007).

Effecten van een samengesteld gezin

Om uit te vinden wat de effecten op kinderen binnen samengestelde gezinnen zijn, moet er gekeken worden wat voor soort gezinnen als 'normaal' te kwalificeren zijn en welke gezinsvormen daarnaast bestaan. Naast klassieke gezinnen die uit vader, moeder en kinderen bestaan zijn er ook eenoudergezinnen, stiefgezinnen, co-ouderschapgezinnen en gezinnen met twee vaders of moeders die ook wel roze gezinnen worden genoemd (Spruijt & Haverkort 2012). De term stiefgezin staat gelijk aan een samengesteld gezin. Hiervan is sprake als minstens één van de ouders (een) kind(eren) heeft uit een eerder(e) huwelijk of relatie. Er wordt onderscheid gemaakt tussen stiefmoedergezin (gezin + stiefmoeder) en een stiefvadergezin (gezin + stiefvader) (Spruijt & Haverkort 2012).

Er zijn verschillende aandachtspunten gericht op de kinderen wanneer er een samengesteld gezin is gevormd. Zo zullen kinderen moeten wennen aan de nieuwe persoon binnen het gezin, de zogenaamde stiefmoeder/vader. Dit is een wederzijds proces, waarbij ook de stiefouder moeten wennen aan de rol binnen het gezin (Spruijt & Haverkort 2012). Daarnaast hangt de timing, het moment waarop de stiefouder het gezin binnen treedt, samen met de acceptatie. Belangrijk hierbij is of de scheiding al volledig verwerkt is of dat de kinderen nog middenin dit proces zitten. De manier waarop de scheiding heeft plaatsgevonden, is sterk van invloed op het wel of niet slagen van een nieuw samengesteld gezin. Kinderen kunnen ook bij het vormen van samengestelde gezinnen te maken krijgen met de eerder genoemde loyaliteitsproblemen. Zo kunnen zij met zichzelf in conflict raken over het vraagstuk: mag ik mijn nieuwe vader/moeder wel aardig vinden? (Spruijt & Haverkort 2012).

2.3 Wat is er bekend over conflictsituaties tussen gescheiden ouders die zich kunnen voordoen binnen de kinderopvang?

Soorten conflicten

Het touwtrekken tussen de kinderen is een van de veel voorkomende conflicten tussen gescheiden ouders (Spruijt & Kormos, 2010). Hierbij kunnen ouders bijvoorbeeld met elkaar touwtrekkend ruziën wie wanneer het kind thuis wil hebben. Een gevolg hiervan kan zijn dat ouders de kinderen (onbewust) het gevoel geven te moeten kiezen tussen hun beide ouders (Spruijt & Kormos, 2010). Dit kan ook bewust gebeuren door aan het kind te vragen naar wie het liever gaat. Of juist op een onbewuste manier door bijvoorbeeld af te geven op de andere ouder. Het gevoel hebben te moeten kiezen tussen je beide ouders kan leiden tot hevige loyaliteitsproblemen (Sandler, e.a., 2008). De grondlegger van dit begrip is de Amerikaanse onderzoeker en kinderpsychiater Richard Alan Gardner (Gardner, 1992). In de vorige paragraaf onder het kopje gevolgen voor kinderen is dit begrip verder uitgelegd.

Een andere vorm van conflicten is het uitsluiten. Eén ouder kan de andere ouder proberen uit te sluiten (Spruijt & Kormos, 2010), door bijvoorbeeld aan te geven dat de andere ouder het kind niet meer mag ophalen of geen recht heeft op informatie (Spruijt & Kormos, 2010). Dit kan binnen de kinderopvang ook gebeuren. Een ouder kan de pedagogisch medewerkers dringend verzoeken het kind niet aan de andere ouder mee te geven of de andere ouder niet van informatie te voorzien. Als pedagogisch medewerker is het daarom van belang om te weten hoe het gezag wettelijk bepaald is en hoe de regelgeving met betrekking tot informatieverschaffing is bepaald (Zie voor verdere informatie paragraaf 2.4).

Daarnaast gebruiken sommige ouders hun kinderen als middel om te communiceren met de andere ouder (Spruijt & Kormos, 2010). Binnen de kinderopvang dienen de pedagogisch medewerkers hier ook voor te moeten waken. Gescheiden ouders kunnen proberen de medewerkers als communicatiemiddel te zien. Pedagogisch medewerkers dienen ervoor te waken niet als doorgeefluik te fungeren waardoor zij uiteindelijk tussen de ouders komen te staan. Ouders moeten belangrijke informatie met elkaar bespreken. De pedagogisch medewerker wordt geadviseerd alleen verslag te doen aan de ouders over wat de kinderen op de opvang hebben meegemaakt.

Tot slot kan er door schuldgevoel ook teveel toegegeven worden aan de kinderen. Hierbij worden bijvoorbeeld weinig grenzen gesteld en worden de ouders erg toegeeflijk (Spruijt & Kormos, 2010). Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer een kind zijn zin doordramt en na twee keer 'nee' te horen, toch zijn zin krijgt.

Er kan gerefereerd worden naar Micha de Winter als het gaat over het stellen van grenzen. In het boek van Ex (2007) stelde hij dat een kind leert dat hij zijn zin kan krijgen, wanneer hij zijn emoties laat gaan en dat een kind respect voor ouders heeft die vormen van tegenwicht bieden (Ex, 2007). Het bieden van duidelijke grenzen is volgens Micha de Winter, naast het bieden van zorg, steun en betrokkenheid, van groot belang binnen de opvoeding. Grenzen worden gesteld zodat kinderen weten wat de ouders verwachten, en wat zij van de ouders kunnen verwachten. Op deze wijze helpen grenzen ook bij het vergroten van het zelfvertrouwen (de Winter, 2012).

2.4 Wat is er in de literatuur bekend over kennis en vaardigheden waarover pedagogisch medewerkers dienen te beschikken in de omgang met conflictsituaties tussen gescheiden ouders?

Een gedeelte van de kennis waarover de pedagogisch medewerkers dienen te beschikken heeft betrekking op de wettelijke bepalingen. Vanuit wettelijk perspectief, zal er een start worden gemaakt met het definiëren van de begrippen uit bovenstaande deelvraag, waarna een overstap wordt gemaakt van de kennis, naar de vaardigheden waarover de pedagogisch medewerkers binnen de kinderopvang dienen te beschikken. Ook komen er een aantal beschikbare interventies ter sprake, waardoor de pedagogisch medewerkers enige kennis krijgen van de interventies die het kind geboden kunnen worden.

Juridische kaders, centrale begrippen en wettelijke bepalingen

Ouders

In de hoofdvraag wordt de term ouders besproken. Hiervoor dient eerst helder te zijn wanneer een ouder een wettelijk ouder van een kind is en wat erbij komt kijken als er naast ouders eventueel ook stiefouders betrokken zijn. De juridische moeder van het kind is automatisch de vrouw waaruit het kind geboren is. Wanneer een draagmoeder het kind gedurende 9 maanden voor een andere vrouw heeft gedragen, blijft zij ondanks afspraken

met de biologische moeder toch de juridische ouder. Wanneer de biologische moeder de juridische moeder wil worden, zal de draagmoeder eerst door een rechter uit haar ouderlijk gezag moeten worden ontheven (Janssen, 2011). Wanneer een koppel een kind adopteert dan worden zij na de gehele adoptieprocedure te hebben doorlopen automatisch de juridische ouders van het adoptiekind (Janssen, 2011).

De vastlegging van het juridisch vaderschap is minder makkelijk geregeld. Juridisch vader worden van een kind gebeurt, wanneer een man door middel van een huwelijk is verbonden aan de vrouw die het kind baart. Daarnaast kan een vader juridisch vader worden, als hij het kind bij de geboorte erkent. Hiervoor zal de vader de ongeboren vrucht of het geboren kind moeten aangeven bij een gemeente. Tot slot kan juridisch vaderschap verkregen worden door een gerechtelijke beslissing. Let hierbij wel: alleen de moeder en het kind hebben het recht om gerechtelijke vaststelling in te dienen (Janssen, 2011). Wanneer een juridisch ouder geen gezag heeft, heeft deze doorgaans wel het recht op omgang met het kind. Daarnaast zijn juridische ouders onderhoudsplichtig. Draagt het kind de achternaam van zijn juridische ouders, dan is het kind wettelijk erfgenaam. Wanneer één van de ouders de Nederlandse nationaliteit heeft, krijgt het kind doorgaans ook deze nationaliteit (Janssen, 2011). De term stiefouder wordt gegeven, wanneer er een geregistreerd partnerschap of een huwelijk aangegaan wordt met een juridisch ouder (Jeugd en gezin, 2009). Een stiefouder is geen juridisch ouder, maar kan door middel van een rechterlijk verzoek wel gezamenlijk gezag uitvoeren (Janssen, 2011).

Gezag

Men spreekt over gezag wanneer je verantwoordelijk bent voor de zorg en opvoeding van een kind jonger dan 18 jaar, als ook voor het beheren van eventueel geld en spullen van het kind (Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2013). Het gezag is bij de geboorte van een kind automatisch verbonden aan de vader en moeder, dit wordt ook wel ouderlijk gezag genoemd (Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2013). Het gezamenlijk gezag is het gezag van een ouder en een niet-ouder samen. Voogdij is de laatste manier om gezag uit te oefenen.

Bij voogdij heeft een andere persoon, dan de biologische ouder, het gezag over het kind (Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2013).

Scheiden

De term scheiden staat voor het ontbinden van een huwelijk. Wanneer ouders het huwelijk laten ontbinden, kiezen zij er vaak voor gescheiden van elkaar te gaan wonen. Naast een huwelijk, kan ook een samenlevingscontract of een samenwoonrelatie worden ontbonden. In de meerderheid van deze ontbindingen zijn geen kinderen betrokken (Spruijt, 2005). Nadat getrouwde ouders of ouders met een samenlevingscontract uit elkaar gaan en het huwelijk of het samenlevingscontract laten ontbinden, zijn zij verplicht om een ouderschapsplan te maken. In dit ouderschapsplan staan afspraken met betrekking op de zorg en de opvoeding van de kinderen (Jeugd en gezin, 2009).

Co- ouderschap

Eén van de belangrijkste verandering voor kinderen na een scheiding, is dat ouders niet meer samen in één huis wonen. Voorheen verbleef 85 tot 90 procent van de kinderen bij moeder, was ongeveer 10 procent van de kinderen woonachtig bij vader en een overig percentage verbleef in andere woonsituaties (Spruijt & Kormos, 2010). Redenen die hier voor worden genoemd, zijn onder andere de rolverdeling binnen het gezin en de wetgeving die toen der tijd werd gehandhaafd (Spruijt & Kormos, 2010). Zo was er voor 1998 sprake dat alleen de moeder over ouderlijk gezag kon beschikken en de vader het recht had op omgang, informatie en consultatie (Spruijt & Kormos, 2010). Zoals eerder beschreven beschikken ouders sinds de invoering van de wet gezamenlijk gezag in 1998 in de regel over gezamenlijk gezag. Dit wordt volgens Het Centraal Bureau voor de Statistiek in 90 procent van de gevallen ook daadwerkelijk door beide ouders uitgeoefend (Spruijt & Kormos, 2010). Hierdoor is een verschuiving te zien in de verblijfplaats van de kinderen. Zo is er een duidelijke groei in co-ouderschap zichtbaar.

Definitie co-ouderschap:

De Graaf (2005) spreekt in zijn onderzoek over het treffen van een regeling waarbij kinderen gedeeltelijk bij de ene ouder verblijven en het andere gedeelte bij de andere ouder. De zorg- en opvoedingstaken zijn hierbij ongeveer evenredig verdeeld (Spruijt & Kormos, 2010). Omdat er een grote variëteit bestaat in vormen van omgang, verblijf en afspraken is het lastig hier een eenduidige definitie van te geven. Een voorbeeld die hiervoor gegeven wordt is, dat niet de kinderen van verblijfplaats wisselen maar de ouders zelf diegene zijn die wisselen.

Hierdoor kunnen de kinderen zeven dagen per week in het zelfde huis verblijven (de Graaf, 2005). Het verschil tussen co-ouderschap en gezamenlijk gezag is, dat co-ouderschap geen juridisch begrip is (Spruijt & Kormos, 2010).

In 2010 was het aantal kinderen dat na een scheiding in co-ouderschapsgezinnen verbleef gestegen tot 20 procent (Spruijt & Kormos, 2010). Het grootste gedeelte van de kinderen verblijft nog steeds bij de moeder (70 procent) en een slechts klein percentage verblijft bij de vader (6 procent) (Spruijt & Kormos, 2010).

Omgangsregeling en zorgregeling

De term omgangsregeling is een veel voorkomende term wanneer het om scheidingen gaat. Deze term heeft echter een andere betekenis gekregen sinds de invoering van de Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding in 2009, waarin het gezamenlijke gezag en het verplichte ouderschapsplan zijn vastgelegd. De term omgangsregeling is hedendaags alleen van toepassing wanneer het gaat om een vastgelegde regeling tussen de ouder zonder gezag met de kinderen (Spruijt & Kormos, 2010). Een ouder verliest in beginsel niet zomaar zijn ouderlijk gezag. Dit wordt altijd door een rechter bepaald (Spruijt & Kormos, 2010). Ouders die het gezamenlijk gezag hebben, verdelen de taken die betrekking hebben op de zorg en de opvoeding van de kinderen. Dit kan worden vastgelegd in een zorgregeling.

Kort samengevat spreekt men over een omgangsregeling wanneer één van de twee ouders niet over het ouderlijk gezag beschikt. Men spreekt over zorgregeling als beide ouders over gezag beschikken (Spruijt & Kormos, 2010).

Recht op informatie

Als beroepskracht dien je te weten, hoe het recht op informatie wettelijk bepaald is. Wanneer beide ouders over het ouderlijk gezag beschikken, ook wel gezamenlijk ouderlijk gezag genoemd, is dit vrij eenvoudig (Spruijt & Kormos, 2010). Zo zijn de rechten van ouders gelijk en hebben zij allebei recht op informatie met betrekking tot de kinderen. Wanneer slechts één van de ouders over het gezag beschikt, ook wel eenhoofdig gezag genoemd, is dit wettelijk anders geregeld (Spruijt & Kormos, 2010). Een juridisch ouder

zonder gezag informatie heeft geen recht op schriftelijke inzage in het dossier van zijn kinderen die betrekking hebben op de opvoeding en verzorging van zijn kinderen. Beroepskrachten zijn echter wel verplicht om deze ouder zonder gezag te voorzien van mondelinge uitleg over de “belangrijke feiten en omstandigheden die de persoon van het kind of diens verzorging en opvoeding” betreffen (art. 1:377c BW zoals beschreven in Janssen, 2011).

Tot slot is de beroepskracht niet verplicht tot het verstrekken van informatie als dit in strijd is met het algemeen belang van het kind (Janssen, 2011).

Vaardigheden

Pedagogisch medewerkers binnen de kinderopvang dienen over verschillende vaardigheden te beschikken in omgang met conflictsituaties tussen gescheiden ouders. De belangrijkste vaardigheden zijn gespreksvaardigheden, die zij bewust behoren in te zetten in gesprekken met ouders.

Scholing en training voor de beroepskracht

Vanuit de Kenniskring Kindermishandeling van het Nederlandse Jeugdinstituut dienen alle instanties en beroepskrachten in de jeugd- en volwassenenzorg oog te hebben voor kinderen in scheidingssituaties. Ook vinden zij dat beroepskrachten dienen te worden geschoold in zowel kennis en vaardigheden. Zo moeten zij volgens de Kenniskring de gevolgen van een scheiding kennen, kunnen signaleren, ouders kunnen aanspreken en door kunnen verwijzen (Geurts e.a., 2009).

De gevolgen en het signaleren zijn in de voorgaande hoofdstukken besproken zoals ook de beschikbare interventies en het doorverwijzen eerder aan bod zijn gekomen. Het is belangrijk voor pedagogisch medewerkers om te weten hoe zij het gesprek met ouders, die zich in conflictsituaties bevinden, aan kunnen gaan. Daarnaast dienen pedagogisch medewerkers ervoor te zorgen dat ouders hun problemen niet bij hen neerleggen of slecht praten over de andere ouder in het bijzijn van het kind. Volgens Langedijk (2010) heeft de professional in een gesprek met de ouder altijd de verantwoordelijkheid om het gesprek volgens een juiste wijze te laten verlopen. De hoofdtaak binnen de kinderopvang

is de opvang, het bieden van verzorging en de gedeeltelijke opvoeding aan het kind.

Over deze taken en de daarbij komende zaken, communiceren de pedagogisch medewerkers en de ouders met elkaar. Ze bespreken wat er thuis en op de opvang heeft plaatsgevonden, waarin het kind centraal staat (Langedijk, 2010). Op de opvang vinden verschillende soorten gesprekken plaats tussen ouders en medewerkers. Voorbeelden hiervan zijn: een rondleiding, een kennismakingsgesprek, het jaarlijkse oudergesprek, een overgangsgesprek, gesprekken bij eventuele problemen of belangrijke gebeurtenissen en de dagelijkse overdracht.

Pedagogisch medewerkers dienen in het bezit te zijn van communicatieve vaardigheden.

Er bestaan drie basisvaardigheden die in gespreksvoering centraal staan, namelijk:

luisteren, samenvatten en doorvragen (Langedijk, 2010). Bij luisteren is het van belang dat er een open gesprekshouding is. Een open gesprekshouding kan worden gecreëerd door gedurende het gesprek te knikken, hummen en de aandacht te vestigen door afwisselend oogcontact te hebben (Oomkes & Garner, 2008). Het nut van samenvatten, is dat een gesprekspartner ervaart dat er daadwerkelijk geluisterd wordt naar wat er gezegd wordt. Tegelijkertijd is het een test om te kijken of wat wordt opgevat wel daadwerkelijk het juiste is (Oomkes & Garner, 2008). Tot slot dient er gebruik te worden gemaakt van het stellen van vragen om een situatie helder te krijgen. Het is hierbij van belang om afwisselend open en gesloten vragen te stellen (Oomkes & Garner, 2008).

Wanneer ouders informatie met pedagogisch medewerkers delen, terwijl dit ten koste gaat van de andere ouder of dit over de grens van een professional gaat, dient dit te worden aangegeven. Dit kan door middel van het geven van feedback volgens de feedback regels.

Daarnaast is er nog een belangrijke vorm van communicatie waar rekening mee gehouden dient te worden, namelijk de non-verbale communicatie. Onder non-verbale communicatie vallen bijvoorbeeld lichaamshouding, de manier van staan en bewegen, de gezichtsuitdrukkingen, of je lacht, of boos kijkt en tot slot wat er uitgedragen wordt met de keuze van kleding. Zestig tot tachtig procent van de indrukken worden bepaald door non-verbale communicatie. Non-verbale communicatie heeft een sterkere indruk dan woorden (Oomkes & Garner, 2008). Het is van belang om bewust te worden van de non-verbale gesprekshouding en stil te staan bij de vraag: wordt er met het lichaam uitgedragen wat

er daadwerkelijk wordt bedoeld? Het aannemen van een open houding werkt, ook als een ouder een agressieve of aanvallende houding heeft. Als pedagogisch medewerkers hun eigen houding neutraal proberen te houden, kan de agressieve of aanvallende houding van de ouder omgebogen worden (Oomkes & Garner, 2008). Tot slot, is het bij non-verbale communicatie van belang om rekening te houden met cultuurverschillen. Non-verbale communicatie is namelijk cultuur gebonden. Voorbeelden hiervan zijn het geven van een hand, het aankijken in de ogen of het glimlachen naar een persoon. Bewustwording is noodzakelijk wanneer pedagogisch medewerkers met ouders uit verschillende culturen te maken hebben (Oomkes & Garner, 2008).

Beschikbare interventies ouders en kinderen

Nu de kenmerken van vechtscheidingen en de conflictsituaties die zich voor kunnen doen en de gevolgen hiervan op kinderen besproken zijn, is het eveneens van groot belang de beschikbare interventie mogelijkheden te bespreken.

Door onderzoek is er steeds meer erkenning voor de invloed van scheiden op kinderen, om die reden wordt er veel onderzoek uitgevoerd naar werkende interventies die uitkomst kunnen bieden. Voor pedagogisch medewerkers is het van belang kennis te hebben van deze interventies, zodat zij weten wat er op school of daarbuiten aangeboden wordt.

In de literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen drie verschillende soorten interventiemethoden. Zo zijn er groepsgerichte interventiemethoden voor kinderen, groepsgerichte interventiemethoden voor ouders en tenslotte mediation (Ince, 2013). Deze drie vormen zullen één voor één kort toegelicht worden. Via het NJI (Nederlands Jeugd Instituut) zijn er 3 erkende kind interventies met betrekking tot de omgang met scheidingssituaties beschikbaar. Deze drie kind interventies zijn:

- **Kinderen in Echtscheiding Situatie (KIES)**, is een interventiemethode voor kinderen vanaf 7 jaar in de vorm van een praat- en spelgroep. De interventie bestaat uit 8 bijeenkomsten die worden gegeven door een speciaal getrainde KIES coach. Gedurende deze 8 bijeenkomsten gaan kinderen met elkaar in gesprek, spelen zijn rollenspellen en voeren andere opdrachten uit, op deze wijze wordt er geprobeerd dat de kinderen erkenning vinden, de scheiding leren te verwerken en om hulp leren vragen wanneer zij dit nodig achten. Ouders worden bij de interventie betrokken door middel van twee bijeenkomsten, een zogenaamde informatie- en evaluatiebijeenkomst (Ince, 2013).
- **Jes! Het Zwolsche Brugproject**, is een interventiemethode die in groepsverband wordt aangeboden, aan scheidingskinderen in de leeftijd van 8 tot 12 jaar en omvat 7 bijeenkomsten. Binnen deze bijeenkomsten komen kinderen in contact met kinderen uit soortgelijke situaties en leren ze om voor zichzelf op te komen. Voor de ouders worden gedurende de interventie eveneens drie bijeenkomsten georganiseerd, waarin zij worden voorgelicht over de invloed van scheiden op kinderen (Ince, 2013).

- **Dappere Dino's**, is een vertaling van de Amerikaanse interventie Children of Divorce Intervention Project (CODIP). Het is beschikbaar voor echtscheidingskinderen in de leeftijd van 6 tot 8 jaar oud. De interventie omvat 12 bijeenkomsten in groepsverband leren omgang met hun emoties en problemen rondom de scheiding van hun ouders.

Deze interventiemethode staat bekend als theoretisch goed onderbouwd en er wordt momenteel door TNO (Nederlandse Organisatie voor toegepast- natuurwetenschappelijk onderzoek) verder onderzoek uitgevoerd naar de effecten van deze methode (Ince, 2013).

Naast deze drie erkende kind interventies worden er momenten nog een aantal interventiemethoden beschreven en theoretisch onderbouwd, zodat deze interventies ingediend kunnen worden bij de erkenningscommissie jeugdinterventies (Ince, 2013). Voorbeelden van interventiemethoden die bezig zijn met het verkrijgen van erkenning door de erkenningscommissie zijn: Het omgangshuis, de BOR (Begeleide Omgangs Regeling) projecten van organisatie Humanitas en Ouderschap Blijft vanuit de Raad voor de Kinderbeschermingen, wellicht kunnen deze interventiemethoden binnenkort als goedgekeurde interventies worden toegevoegd (Ince, 2013).

Van de kind interventies wordt een overstap gemaakt naar de ouder interventies. Vooralsnog zijn er in Nederland helaas nog geen erkende ouder interventies beschikbaar (Ince, 2013).

Wanneer ouders problemen ervaren met de scheiding is er mogelijkheid tot mediation. Mediation komt uit het Engels en betekent bemiddeling. Wanneer ouders in dusdanige conflictsituaties zijn beland, en niet meer met elkaar 'kunnen' communiceren, biedt mediation uitkomst. Een mediator kan er voor zorgen dat ouders weer met elkaar in gesprek komen, kijken naar oplossingen voor hun problemen en gezamenlijk komen tot goede afspraken met betrekking tot hun scheiding. Bij mediation werken vaak mediators met verschillende achtergronden met elkaar samen. Wanneer ouders bijvoorbeeld conflicten over financiën hebben kan een advocaat mediator uitkomst bieden en wanneer het de omgang met de kinderen betreft zal dit samengaan met een psycholoog mediator (Spruijt & Kormos, 2010).

Wanneer er sprake is van kinder- of partnermishandeling of van andere ernstige problematieken als bijvoorbeeld drugs of alcohol of wanneer ouders ondanks mediation er niet in slagen met elkaar in gesprek te komen biedt mediation geen uitkomst. In deze gevallen wordt er geadviseerd een gerechtelijke procedure te starten (Spruijt & Kormos, 2010).

Als ouders met vragen te zitten en wellicht een meer laagdrempelige vorm van hulp willen, zijn hier ook mogelijkheden voor. Denk hierbij aan het binnenstappen bij een spreekuur van het Centrum Jeugd en Gezin binnen de eigen desbetreffende gemeente. Hierbij kunnen ouders informatie krijgen over beschikbare hulp binnen de eigen regio.

2.5 Samenvatting literatuuronderzoek

Binnen deze paragraaf worden de vier deelvragen, met de desbetreffende antwoorden vanuit de literatuur, kort samengevat. Daarnaast wordt er kort stilgestaan bij de implicaties van de literatuur in het veldonderzoek. Bij echtscheidingen of vechtscheidingen zit het grootste verschil in de manier waarop er met conflictsituaties wordt omgegaan en het wel/niet betrekken van de kinderen bij ouderlijke problemen.

Gevolgen van (v)echtscheiding zijn dat hevige conflicten het systeem voor ieder gezinslid van het gezin ontwricht (Boszormenyi-Nagy, 2000). Daarnaast kunnen loyaliteitsproblemen en ouderverstoting voor de kinderen een gevolg zijn. Ook ligt het psychisch welbevinden van kinderen die een scheiding hebben meegemaakt, in vergelijking met kinderen uit een traditioneel gezin, altijd lager. Tot slot hebben kinderen uit echtscheidingsgezinnen meer kans op angstproblemen en depressies (van Peer, 2007).

De belangrijkste conflicten die zich voor kunnen doen binnen de kinderopvang zijn conflicten waarbij ouders: touwtrekken tussen de kinderen, kinderen (onbewust) het gevoel geven te moeten kiezen tussen hun beide ouders en de ene ouder de andere ouder probeert uit te sluiten. Ook kunnen sommige ouders hun kinderen gebruiken als middel om te communiceren met de andere ouder en tot slot kan er door schuldgevoel ook teveel toegegeven worden aan de kinderen (Spruijt & Kormos, 2010).

De kennis waar pedagogisch medewerkers over dienen te beschikken heeft betrekking op de wettelijke bepalingen. Zo is het voor hen zinvol om te weten hoe het gezag bepaald is en hoe de recht op omgang en informatie wettelijk is vastgesteld. De belangrijkste vaardigheden waarover pedagogisch medewerkers dienen te beschikken hebben betrekking op gespreksvaardigheden zoals; het hebben van een open gesprekshouding, het toepassen van luisteren, samenvatten en doorvragen en non-verbale communicatie (Oomkes & Garner, 2008).

Voor het maken van de antwoordcategorieën van de enquêtes en de topiclijst van de interviews is gebruik gemaakt van de literatuur (zie operationalisatietabel p. 49). Zo zijn de soorten conflicten die zich voor kunnen doen binnen de kinderopvang vanuit de literatuur verwerkt in de antwoordcategorieën van de enquête. Hetzelfde geldt voor de behoefte aan kennis en vaardigheden van de pedagogisch medewerkers.

3 METHODE

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de onderzoekspopulatie en het type onderzoek beschreven. Hierna volgen de paragrafen waarin de dataverzameling, de data-analyse en de betrouwbaarheid en de validiteit aan de orde komen.

3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef

Binnen de organisatie zijn 200 pedagogisch medewerkers werkzaam. De populatie van dit onderzoek betrof de 200 pedagogisch medewerkers van kinderopvang Solidoe. Door middel van een aselechte steekproef zijn 100 pedagogisch medewerkers benaderd voor het invullen van een schriftelijke enquête (Baarda, 2009). Solidoe heeft twintig vestigingen, al deze vestigingen zijn meegenomen in de aselechte steekproef. Deze vestigingen zijn op verschillende dagen benaderd en de werknemers die er die dag werkzaam waren zijn gevraagd de enquête in te vullen. Daarnaast zijn vier medewerkers door middel van een selecte steekproef benaderd voor een interview (Baarda, 2009).

3.2 Dataverzameling

Om de hoofd- en veldonderzoeksvragen te kunnen beantwoorden is gebruikt gemaakt van enquêtes en interviews.

Enquêtes

Het doel van het onderzoek betrof, het in kaart brengen van de behoeften aan kennis en vaardigheden van de pedagogisch medewerkers in de omgang met conflictsituaties tussen gescheiden ouders. Om deze reden is er gekozen voor het uitzetten van schriftelijke enquêtes, waarmee zoveel mogelijk pedagogisch medewerkers binnen de organisatie konden worden benaderd. De schriftelijke enquêtes zijn uitgezet bij 100 pedagogisch medewerkers, alle 100 pedagogisch medewerkers hebben de enquête ook daadwerkelijk ingevuld. Met een respons van 100 ingevulde enquêtes zijn de helft van de pedagogisch medewerkers binnen de organisatie schriftelijk ondervraagd.

Procedure

In overleg met de organisatie is er voor gekozen om de pedagogisch medewerkers op alle vestigingen te benaderen en hen de enquêtes direct onder werktijd in te laten vullen. Er is een inschatting gemaakt dat op deze wijze zo min mogelijk non-respons zou ontstaan. Er is vooraf een planning gemaakt op welke dagen, welke vestigingen, zouden worden benaderd. Alle pedagogisch medewerkers die op die dag werkzaam zijn geweest, zijn gevraagd de enquête in te vullen.

Interviews

Bij het uitzetten van schriftelijke enquêtes is er altijd een kans dat deze onvoldoende informatie bieden, dit omdat medewerkers geneigd kunnen zijn minder diep op de materie in te gaan dan wanneer er mondeling doorgevraagd wordt (Baarda, 2009). Om deze reden zijn er naast enquêtes ook semigestructureerde interviews afgenomen.

Procedure

Voor het afnemen van interviews is de keuze voor pedagogisch medewerkers gebaseerd op informatie die verkregen is uit het vooronderzoek. Binnen het vooronderzoek is aan vestigingsmanagers gevraagd wie van de pedagogisch medewerkers op de vestiging benaderd kunnen worden voor extra informatie. Op basis van de tijd die het afnemen en verwerken van de interviews in beslag zouden nemen, is besloten vijf pedagogisch medewerkers te interviewen. Deze vijf pedagogisch medewerkers zijn bepaald door te variëren in ligging van de vestigingen (Aalsmeer, Kudelstaart, Uithoorn en de Kwakel) en het type opvang waarbinnen zij werkzaam zijn (hele dagopvang, halve dagopvang, voor-, tussen- en naschoolse opvang).

Na het afnemen van het vierde interview bleek het verzadigingspunt te zijn bereikt en er geen nieuwe informatie meer uit de interviews te komen (Baarda, 2009). Om die reden is besloten het vijfde interview niet meer af te nemen.

Voor een voorbeeld van een afgenomen interview wordt verwezen naar bijlage drie in de bijlagen. Hier is een verbatim van een interview opgenomen.

3.3 Meetinstrumenten

Enquêtes

De enquête is opgebouwd uit acht vragen met meerdere gesloten antwoordcategorieën (zie bijlage vijf). Naast de gesloten antwoordcategorieën is er bij vier van de acht vragen een open antwoordcategorie ‘anders, namelijk’ opgenomen.

De onderwerpen die door middel van de enquêtevragen aan de orde kwamen zijn: binnen welk type opvang zijn de pedagogisch medewerkers werkzaam, hoeveel gescheiden ouders hebben zij op hun groep, wat voor soorten conflicten tussen gescheiden ouders komen zij tegen en hoe gaan zij met deze conflictsituaties om. Tot slot is er geïnformeerd naar de behoefte aan kennis/vaardigheden van de pedagogisch medewerkers en de manier waarop zij deze kennis en/of vaardigheden aangeboden willen krijgen.

Interviews

Er is gebruik gemaakt van semigestructureerde interviews. Voor de semigestructureerde interviews is een topiclijst opgesteld waarin de volgende onderwerpen zijn opgenomen: Hoeveelheid gescheiden ouders op de groep, conflict situaties die zich hebben voorgedaan, hoe vaak komen conflicten voor, hoe is er gereageerd op conflicten, voldoende kennis/vaardigheden, waaraan is er nog behoefte en op welke manier willen de pedagogisch medewerkers dat aangeboden krijgen.

Begrip	Dimensies	Indicatoren
Conflictsituaties tussen gescheiden ouders	Conflicten gericht op elkaar	• Niet meer tegen elkaar praten • Schreeuwend/vloekend communiceren • Verwijten • Zelfmedelijden
	Conflicten gericht op de kinderen	• Touwtrekken tussen de kinderen • Het gevoel geven te moeten kiezen tussen beide ouders • Slecht praten over de andere ouder • De ene ouder uitsluiten (mag bijv. het kind niet ophalen of geen informatie) • Kind gebruiken als middel om te communiceren • Teveel toegeven aan de kinderen (Spruijt & Kormos, 2010).
	Conflicten gericht op ontroerende zaken	Ruzie's met betrekking tot verdeling van geld, huis en andere onroerende zaken
Manieren van kennisoverdracht	Schriftelijk	• Beleidsstuk • Nieuwsbrief • Handleiding • Werkinstructie
	Verbaal	• Lezing • Thema avond
	Fysiek	• Training • Scholing • Cursus

3.4 Data-analyse

Enquêtes

Voor het uitwerken van de data uit de 100 enquêtes, zijn de frequenties van de antwoorden geteld. Deze frequenties zijn ter ondersteuning in tabellen en cirkeldiagrammen weergegeven.

Interviews

De interviews zijn uitgewerkt door middel van de gefundeerde theoriebenadering (Baarda, 2009). Zo zijn de interviews eerst door middel van een verbatim uitgewerkt en vervolgens gecodeerd. Hierbij zijn de interviews eerst open gecodeerd, en is er van de labels een codeboom gemaakt. Vanuit de codeboom zijn, door middel van axiaal, coderen de labels onder bepaalde termen samengevoegd. Tot slot is er door middel van selectief coderen geprobeerd om deze labels nog selectiever en concreter onder te schalen. Een overzicht van de axiale codering is te vinden in bijlage vier.

De resultaten van zowel de interviews al de enquêtes zijn te lezen in het hoofdstuk resultaten.

3.5 Betrouwbaarheid en validiteit

Bij het onderzoek zijn, op een aselechte wijze, 100 van de in totaal 200 pedagogisch medewerkers bij het onderzoek betrokken. Deze 100 pedagogisch medewerkers zijn werkzaam binnen de twintig verschillende vestigingen van kinderopvang Solidoe en werkzaam binnen alle werksoorten (hele dagopvang, peuteropvang, voor-/tussen- en buitenschoolse opvang). Zo is de steekproef een representatieve afspiegeling van de onderzoekspopulatie wat de betrouwbaarheid van de resultaten bevordert.

De vier interviews met de pedagogisch medewerkers zijn één op één afgenomen. Zo is geprobeerd voldoende vertrouwen te creëren zodat de geïnterviewden zich veilig genoeg voelden om open te vertellen over conflictsituaties tussen gescheiden ouders. Ook is de pedagogisch medewerkers verteld, dat de gegevens uit zowel de enquêtes als de interviews volledig anoniem zullen worden verwerkt.

Om de betrouwbaarheid van de enquêtevragen te vergroten, is de enquête vooraf ingevuld door de pedagogen van de afdeling Pedagogiek & Kwaliteit. Zo is gecheckt of de vragen en de antwoordcategorieën duidelijk waren.

Tot slot is de begripsvaliditeit zoveel mogelijk gewaarborgd door, onderbouwd vanuit de literatuur, tot enquêtevragen en voorgestructureerde antwoordcategorieën te komen (zie bijlage vijf voor de enquête).

4 RESULTATEN

Voor het resultaten hoofdstuk is het van belang kennis te hebben van de veldonderzoeksvragen. De deelvragen die vanuit het veldonderzoek beantwoord worden zijn:

- *Hoe vaak worden pedagogisch medewerkers geconfronteerd met conflictsituaties tussen gescheiden ouders?*
- *Met welke conflictsituaties hebben pedagogisch medewerkers te maken in de omgang met gescheiden ouders?*
- *Wat missen pedagogisch medewerkers in hun handelingsrepertoire om conflictsituaties tussen gescheiden ouders adequaat op te lossen?*
- *Op welke wijze zouden aanvullende kennis en vaardigheden volgens de pedagogisch medewerkers aangeboden moeten worden?*

4.1 Resultaten enquêtes

De eerste vraag binnen de enquête heeft betrekking op het type opvang waarbinnen de pedagogisch medewerkers werkzaam zijn.

Een aantal pedagogisch medewerkers werken binnen verschillende typen opvang en combineren bijvoorbeeld buitenschoolse opvang en peuteropvang, of voor-/tussenschoolse opvang met buitenschoolse opvang.

Antwoordcategorieën	Aantal pedagogisch medewerkers
Hele dagopvang	46
Voorschoolse opvang	7
Tussenschoolse opvang	11
Buitenschoolse opvang	39
Peuteropvang/ Halve dagopvang	26

Uit de tabel is af te lezen dat 46 van de pedagogisch medewerkers die de enquête hebben ingevuld werkzaam zijn binnen de hele dagopvang. Zeven pedagogisch medewerkers zijn werkzaam binnen de voorschoolse opvang en elf bij de tussenschoolse. Daarnaast zijn 39 pedagogisch medewerkers werkzaam bij de buitenschoolse opvang en tot slot 26 bij de peuteropvang/halve dagopvang.

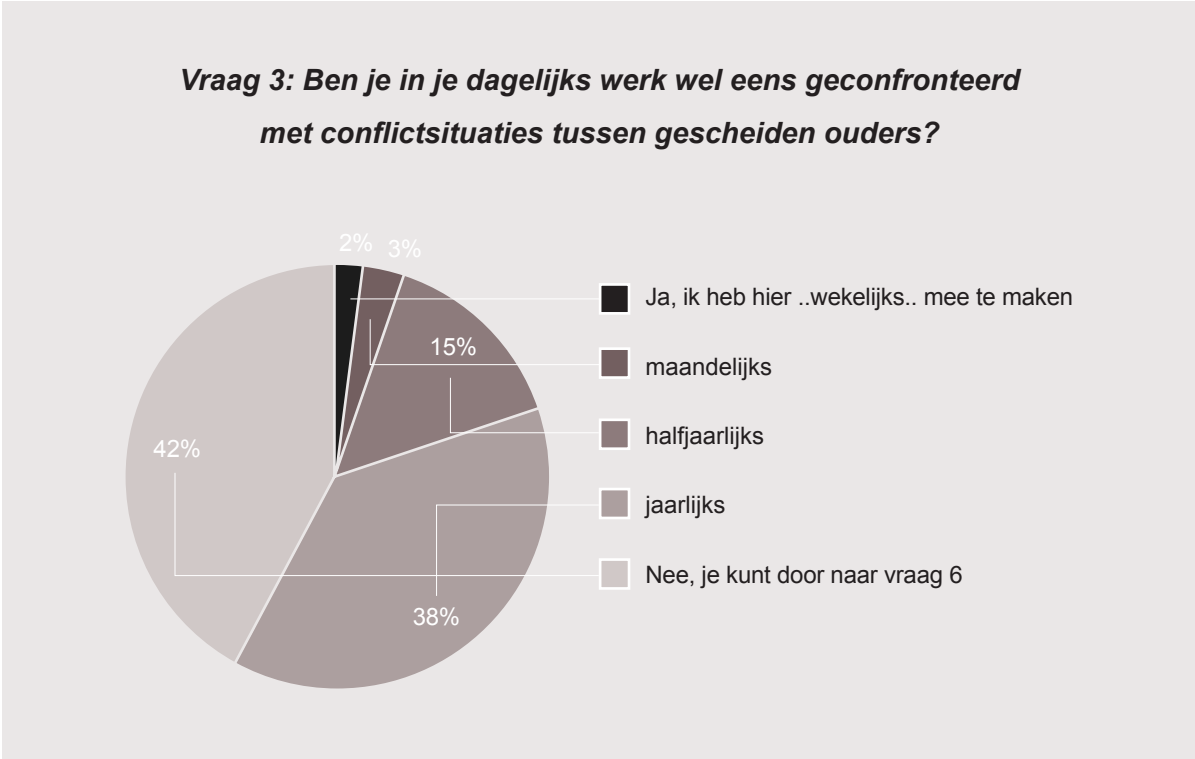
4.1.1 Gescheiden ouders en conflictsituaties

De vraag of pedagogisch medewerkers op de groep kinderen hebben waarvan ouders gescheiden zijn, kon met ja of nee beantwoord worden. Wanneer voor ja werd gekozen, waren de keuzemogelijkheden: minder dan een kwart van de ouders, een kwart van de ouders of de helft van de ouders.

Uit de cirkeldiagram blijkt dat 61 procent heeft ingevuld dat zij kinderen met gescheiden ouders op de groep hebben, en dat dit percentage kinderen minder dan een kwart is. Daarnaast heeft negentien procent van de pedagogisch medewerkers ingevuld dat zij eveneens kinderen met gescheiden ouders op de groep hebben, en dit een kwart van de kinderen betreft. Geen van de ondervraagde pedagogisch medewerkers hebben ingevuld dat de helft van de kinderen op de groep gescheiden ouders heeft. Tot slot heeft nog eens twintig procent van de pedagogisch medewerkers ingevuld dat kinderen waarvan de ouders gescheiden zijn nauwelijks op de groep voorkomen.

Op de vraag of de pedagogisch medewerkers in hun dagelijks werk wel eens geconfronteerd zijn met conflictsituaties tussen gescheiden ouders kwam er naar voren dat twee procent van de pedagogisch medewerkers hier wekelijks mee te maken hebben. Drie procent van de pedagogisch medewerkers concluderen dat dit maandelijks gebeurt. Daarnaast zegt 15 procent pedagogisch medewerkers dat dit halfjaarlijks het geval is en 38 procent van de pedagogisch medewerkers geven aan dat dit jaarlijks gebeurt. Het grootste gedeelte van de 100 ondervraagde pedagogisch medewerkers, namelijk 44 procent, geven echter aan dat dit niet het geval is.

4.1.2 Soorten conflicten en reacties

De vierde enquêtevraag had betrekking op de soorten conflicten die pedagogisch medewerkers tegenkomen in hun dagelijks werk. Deze vraag is alleen ingevuld door de 56 pedagogisch medewerkers die zeggen conflictsituaties tussen gescheiden ouders tegen te komen. Bij deze vraag was het mogelijk om meerdere antwoorden aan te kruisen. De uitkomsten van de antwoorden zijn voor het overzicht in een tabel gezet.

Van de 56 pedagogisch medewerkers hebben er 50 ingevuld dat zij weleens ervaren dat één van de ouders negatief spreekt tegen het kind en/of de pedagogisch medewerker over de andere ouder. Daarnaast hebben 38 pedagogisch medewerkers ingevuld, dat één van de ouders het kind van de andere ouder niet mag ophalen van de opvang. En hebben 25 pedagogisch medewerkers ingevuld, dat één van de ouders aangeeft dat de andere ouder geen informatie over het kind mag hebben. De overige antwoorden zijn af te lezen in de tabel. Naast deze antwoorden zijn er ook nog vier antwoorden gegeven onder ‘anders namelijk’. De antwoorden die hier zijn gegeven bevatten termen als: kind onder begeleiding zien, probleem kwijt willen, bedreigend overgekomen, controleren van de andere ouder.

Eén van de ouders...	
Antwoordcategorieën	Aantal pedagogisch medewerkers
spreekt tegen het kind en/of de pedagogisch medewerker negatief over de andere ouder	50
probeert mij als pedagogisch medewerker informatie aan de andere ouder door te laten spelen	11
geeft aan dat de andere ouder geen informatie over het kind mag hebben	25
mag het kind van de andere ouder niet ophalen van de opvang	38
komt intimiderend over (bijvoorbeeld met eisen en problemen met betrekking tot de scheiding)	2
Anders namelijk: • Ouder kwam op de vestiging langs om het kind te zien, terwijl dit van de andere ouder niet toegestaan was. • Ouders wilden hun probleem even kwijt. • Ouder kwam bedreigend over. • Ouder belde ter controle of de kinderen door de andere ouder daadwerkelijk waren gebracht.	

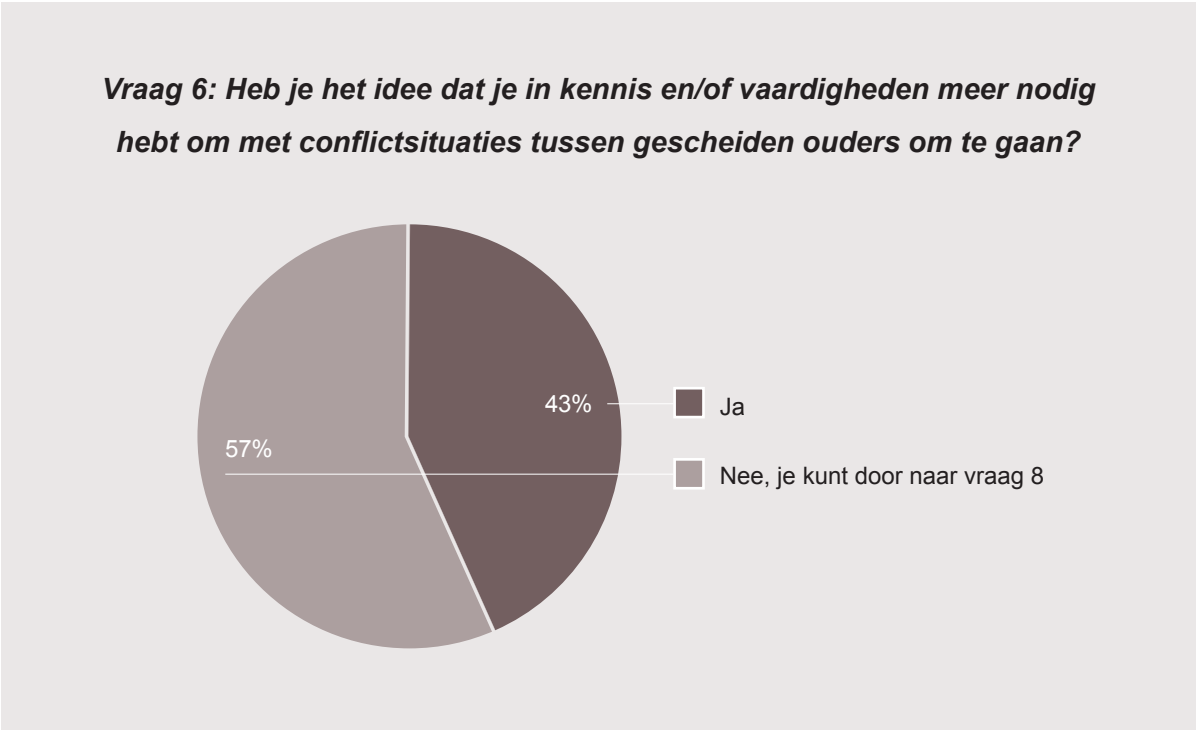
In vraag vijf is aan de pedagogisch medewerkers gevraagd op welke manier zij op de conflictsituaties tussen gescheiden ouders hebben gereageerd. Deze vraag is eveneens alleen ingevuld door de 56 pedagogisch medewerkers die zeggen conflictsituaties tussen gescheiden ouders tegen te komen. Van de 56 pedagogisch medewerkers geven er 49 aan dat zij niet zijn meegegaan in de conflicten tussen gescheiden ouders. Negen pedagogisch medewerkers hebben de ouder op zijn wettelijke rechten gewezen en nog eens acht pedagogisch medewerkers hebben gereageerd door aan de wens van de ouder te voldoen.

Bij deze vraag zijn er een groot aantal antwoorden ingevuld onder de antwoordcategorie ‘anders namelijk’. Hieronder komen termen terug als: luisteren, aanhoren, meevoelend en begrijpend zijn, de ouder zijn verhaal laten doen, geen partij kiezen en politie en leidinggevende inschakelen.

Ik heb gereageerd door ...	
Antwoordcategorieën	Aantal pedagogisch medewerkers
aan de wens van de ouder te voldoen	8
de ouder op zijn wettelijke rechten te wijzen	9
niet mee te gaan in de conflicten tussen ouders	49
Anders namelijk: • Advies geven. • Politie gebeld, leidinggevende erbij geroepen. • Begrip tonen. • De ouder zijn verhaal laten doen lllllll • Begrip tonen, meevoelend en begrijpend zijn ll • Ouder duidelijk maken dat wij geen partij kiezen, maar wettelijke rechten respecteren. ll	

4.1.3 Kennis en vaardigheden pedagogisch medewerkers

In enquêtevraag zes is aan de pedagogisch medewerkers de vraag gesteld of zij zelf het idee hebben dat ze in kennis en/of vaardigheden meer nodig hebben om met conflictsituaties om te gaan. Deze vraag is door alle 100 pedagogisch medewerkers ingevuld en bij deze vraag kon maar één antwoordcategorie worden ingevuld. Daarom zijn de antwoorden van deze vraag voor het overzicht in een cirkeldiagram geplaatst.

Uit vraag zes komt naar voren dat 43 procent van de pedagogisch medewerkers hebben het idee hebben in kennis en/of vaardigheden meer nodig te hebben. Van de pedagogisch medewerkers heeft 57 procent ingevuld dat zij niet meer kennis en/of vaardigheden nodig hebben om met conflictsituaties tussen gescheiden ouders om te gaan.

Vraag zeven is alleen ingevuld door de 43 pedagogisch medewerkers die bij de vraag zes hebben ingevuld dat zij het idee hebben in kennis en/of vaardigheden meer nodig te hebben. Zo hebben 31 pedagogisch medewerkers ingevuld dat zij kennis over rechten van de ouders na een scheiding missen; 30 pedagogisch medewerkers hebben ingevuld dat zij kennis en vaardigheden gericht op gespreksvoering met de ouder missen. Hierbij wordt zichtbaar dat een groot gedeelte van de pedagogisch medewerkers voor beide antwoorden hebben gekozen.

Daarnaast is door één van de pedagogisch medewerkers ingevuld onder ‘anders namelijk’ dat de pedagogisch medewerker behoefte heeft aan de kennis van de rechten van pedagogisch medewerkers. Ook wil deze pedagogisch medewerker weten in hoeverre er meegegaan kan worden in de eisen van de ouders en welke documenten zijn hiervoor nodig.

Ik mis ...	
Antwoordcategorieën	Aantal pedagogisch medewerkers
kennis over de rechten van ouders na een scheiding	31
kennis en vaardigheden gericht op gespreksvoering met de ouder (bijvoorbeeld wanneer een ouder negatief praat over de andere ouder, of dat er geëist wordt dat de andere ouder geen informatie mag hebben)	30
Anders namelijk: • Rechten van pedagogisch medewerkers. In hoeverre kun je meegaan met eisen van ouder(s)? Welke documenten hebben we daarvoor nodig?	

De laatste vraag van de enquête heeft betrekking op de manier waarop pedagogisch medewerkers de kennis en/of vaardigheden aangeboden willen krijgen. Deze vraag is door alle pedagogisch medewerkers ingevuld en zij hadden hierbij de mogelijkheid om meerdere antwoorden in te vullen.

Door 24 van de pedagogisch medewerkers is ingevuld dat zij over voldoende kennis en vaardigheden beschikken. Door 58 pedagogisch medewerkers is daarentegen ingevuld dat zij behoefte hebben aan een beleidsstuk waarin wettelijke bepalingen staan opgenomen. Tenslotte geven 35 pedagogisch medewerkers aan dat zij behoefte hebben aan kennis en/of vaardigheden door middel van een training waarin gelegenheid is om te oefenen met situaties.

Daarnaast zijn bij deze laatste vraag ook een aantal antwoorden gegeven onder de antwoordcategorie ‘anders namelijk’. De antwoorden die hier zijn gegeven hebben betrekking op: wanneer het één enkel kind met conflictsituaties tussen gescheiden ouders betreft kan dit besproken worden in het werkoverleg, daarnaast is er behoefte aan informatie die je mee kunt geven aan ouders, wordt er aangegeven dat elke situatie anders blijft en een lezing of artikel over bepaalde situaties zinvol kan zijn.

Antwoordcategorieën	Aantal pedagogisch medewerkers
Niet van toepassing, ik beschik over voldoende kennis en vaardigheden	24
Kennis door middel van een beleidsstuk waarin wettelijke bepalingen staan opgenomen	58
Kennis en/of vaardigheden door middel van een training, waarin gelegenheid is om te oefenen met situaties	35
Anders namelijk: • Als het om 1 kind gaat goed bespreken in werk overleg. • Eventueel in een werkoverleg bespreken. • Informatie die je ouders mee kan geven. • Elke situatie is weer anders. • Lezing of artikel over bepaalde situaties.	

4.2 Resultaten interviews

4.2.1 Gescheiden ouders

Uit de vier afgenomen interviews is gebleken, dat bij drie van de vier pedagogisch medewerkers minder dan een kwart van de kinderen gescheiden ouders heeft. Dit is bij de twee pedagogisch medewerkers van de hele dagopvang en de pedagogisch medewerker van de peuteropvang het geval. De pedagogisch medewerker van de buitenschoolse opvang gaf daarentegen aan dat zo'n veertig procent van de ouders op de groep gescheiden is.

Naast scheidingen geeft deze pedagogisch medewerker ook aan te maken te hebben met: *'Samengestelde gezinnen, die hebben dan zelf niet te maken met dat ouders gescheiden zijn maar krijgen wel te maken met het eerdere huwelijk van ouders, dat komen we hier ook wel tegen'.*

4.2.2 Soorten conflicten

De pedagogisch medewerker van de buitenschoolse opvang geeft aan dat er nauwelijks conflicten plaatsvinden. Wel is het soms het geval dat één van de ouders het kind niet op mag komen halen, omdat deze het gezag niet heeft. Maar dit is goed geregeld, waardoor zij nooit heeft meegemaakt dat de ouder zonder gezag toch het kind komt halen. De andere drie pedagogisch medewerkers van de hele dag opvang en peuteropvang geven aan wel eens conflicten te ervaren. Zo geeft één van de pedagogisch medewerkers aan dat ze het lastig vindt dat ouders weinig vertellen en ze zelf door middel van interesse tonen en vragen achter informatie moet komen. Een andere pedagogisch medewerker vertelt:

'Het meeste is dat papa en mama niet meer met elkaar praten, elkaar tegen elkaar uitspelen en dat ze allebei hele andere verhalen vertellen'.

Daarnaast heeft één pedagogisch medewerker wel eens ervaren dat ouders op de stoep voor de opvang ruzie stonden te maken, waar zelfs de politie aan te pas moest komen. Andere conflicten die zich hebben voorgedaan zijn: Ouders die niet meer met elkaar communiceren, negatief over elkaar praten of pedagogisch medewerkers proberen uit te spelen tegen de andere ouder. Pedagogisch medewerkers ervaren veelal dat de kinderen ertussen komen te zitten.

Tot slot geven twee van de pedagogisch medewerkers aan dat er wel eens extreme gevallen hebben plaatsgevonden waarbij een ouder onder de drugs zijn kind kwam halen en een ouder naar de alcohol rook.

4.2.3 Reacties van pedagogisch medewerkers op conflictsituaties

Pedagogisch medewerkers geven aan op de situaties verschillend gereageerd te hebben. Daarbij wordt aangegeven dat iedere situatie anders is en daarom een andere aanpak vergt, dit is volgens hen ook precies wat deze situaties zo lastig maken.

Pedagogisch medewerkers wijzen ouders op hun rechtelijke gezag wanneer het over het wel of niet mogen ophalen van het kind gaat. Daarnaast geven de pedagogisch medewerkers aan dat zij veel gesprekken hebben gevoerd met de ouders. Dit om meer informatie te krijgen over de situatie thuis. Bij moeilijke situaties wordt veelal hulp ingeroepen van de vestigingsmanager, of van de medewerkers van de afdeling Pedagogiek & Kwaliteit. Dit blijkt ook uit een citaat van één van de pedagogisch medewerkers:

'We bespreken sommige situaties ook met elkaar in team overleggen, hier zit onze vestigingsmanager bij en sommige situaties waar wij niet uitkomen bespreekt zij weer met de afdeling Pedagogiek & Kwaliteit, zodat we te weten komen hoe we moeten handelen'.

Wanneer situaties uit de hand dreigden te lopen en pedagogisch medewerkers zich niet meer veilig voelden, hebben zij hulp in geroepen van de achterwacht en/of de politie. De achterwacht is iemand die paraat staat voor de vestiging wanneer een aantal medewerkers al naar huis zijn.

Tot slot, geven de pedagogisch medewerkers aan veel aan verslaglegging te doen. Door middel van verslaglegging wordt een dossier opgebouwd en alle belangrijke gebeurtenissen opgeslagen. Zo kunnen deze situaties teruggepakt worden bij teamoverleggen of kan een collega die bijvoorbeeld niet werkzaam was toch op de hoogte worden gebracht van de situatie.

4.2.4 Scheidingskinderen

Alle vier de pedagogisch medewerkers geven aan dat scheidingskinderen op de groep opvallen in hun gemoed en/of gedrag. Zo geven pedagogisch medewerkers aan dat ze deze kinderen stiller vinden dan normaal, of dat deze kinderen zelfs helemaal niet praten. Daarnaast kunnen ze moe of teruggetrokken zijn en vinden pedagogisch medewerkers hun stemming lastig te peilen. Ook hebben zich situaties voorgedaan waarbij kinderen meer huilden dan gewoonlijk, niet wilde slapen, weer in hun broek begonnen te plassen en zelfs last hadden van huiduitslag. Zo zegt één pedagogisch medewerker letterlijk:

‘Het kind was erg teruggetrokken en stil, sprak en sliep bijna niet, plaste bijna altijd in zijn broek had allerlei vormen van uitslag en was gewoon niet happy. Het was echt een heel ongelukkig kind’.

Naast deze opvallendheden gericht op het kind zelf, zijn er ook andere opvallendheden. Zo vertelt een pedagogisch medewerker dat een kind wiens ouders in scheiding lagen andere kinderen begon te duwen of slaan.

4.2.5 Behoeften kennis en vaardigheden

Wanneer er in de interviews wordt gevraagd naar de behoeften van de pedagogisch medewerkers dan geven alle vier de pedagogisch medewerkers aan dat zij behoefte hebben aan kennis en/of vaardigheden. Één van de pedagogisch medewerkers geeft aan: *‘Ik denk dat duidelijke richtlijnen voor ons belangrijk zijn, wat mogen we uiteindelijk wel en wat niet. Het geeft houvast, zo van dit zijn regels, dit is ons beleid en hier moeten wij ons aan houden’.*

Daarnaast zijn er onder andere vragen gesteld over; met wie overlegd mag worden in verband met de privacyregeling en wie gebeld kan worden als de vestigingsmanager niet aanwezig is. Wanneer er wordt doorgevraagd blijken ook alle vier de pedagogisch medewerkers behoefte te hebben aan een training. Één van de pedagogisch medewerkers geeft aan dat dit een keuze onderdeel kan zijn.

Twee andere pedagogisch medewerkers benadrukken andere lastige situaties, waarin ouders onder invloed van drank/drugs hun kind komen halen, die meegenomen kunnen worden in een training. Zo geeft de medewerker van de hele dagopvang aan:

‘vooral die uitzonderlijke situaties, net als bijvoorbeeld agressie of ouders met bijvoorbeeld een alcoholwalm, hoe reageer je daarop, hoe handel je, dat mag best wel eens geoefend worden’.

Gespreksvaardigheden zijn een belangrijk onderdeel bij pedagogisch medewerkers. Punten die terugkomen zijn bijvoorbeeld een training met voldoende ruimte voor eigen inbreng om door middel van rollenspellen te oefenen. Tevens geeft één pedagogisch medewerker aan: *‘Ik denk dat we heel veel aan zo’n training kunnen hebben, maar dan wel echt van iemand van buiten Solidoe’.* Daarnaast vraagt één pedagogisch medewerker om een hand-out van de training zodat zij belangrijke punten later nog eens na kan lezen.

5

CONCLUSIE & DISCUSSIE

In het hoofdstuk conclusie & discussie wordt er vanuit het veldonderzoek antwoord gegeven op de deelvragen. Deze antwoorden vormen tezamen het antwoord op de hoofdvraag, namelijk:

“Welke behoefte aan kennis en vaardigheden hebben pedagogisch medewerkers van kinderopvang Solidoe in de omgang met conflictsituaties tussen gescheiden ouders?”

Tot slot wordt het onderzoek kritisch geëvalueerd en worden de mogelijke vervolgstappen voor de organisatie uiteengezet.

5.1 Conclusie deelvragen veldonderzoek

Deelvraag 1: “Hoe vaak worden pedagogisch medewerkers geconfronteerd met conflictsituaties tussen gescheiden ouders?”

Uit het onderzoek binnen kinderopvang Solidoe blijkt dat, gemiddeld, minder dan een kwart van de kinderen gescheiden ouders heeft. Dit komt overeen met de landelijke cijfers waarin wordt gesteld dat één op de zes kinderen een scheiding van ouders meemaakt (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2013). Ruim 58% van de ondervraagde pedagogisch medewerkers geeft aan wel eens in aanraking te zijn geweest met conflictsituaties tussen gescheiden ouders. In meer dan 90 procent van de gevallen worden de pedagogisch medewerkers jaarlijks of halfjaarlijks met conflictsituaties tussen gescheiden ouders geconfronteerd.

Deelvraag 2: “Met welke conflictsituaties hebben pedagogisch medewerkers te maken in de omgang met gescheiden ouders?”

Van de pedagogisch medewerkers geeft 90 procent aan dat één van de ouders negatief spreekt over de andere ouder. Daarnaast blijkt ook dat meer dan de helft van de pedagogisch medewerkers aangeven dat een kind slechts door één van de ouders mag worden opgehaald en/of één van de ouders geen informatie over het kind mag hebben. Deze conflicten komen overeen met de beschreven situaties in het handboek voor beroepskrachten die met scheidingskinderen te maken hebben van Spruijt en Kormos (2010). Andere conflicten die binnen het onderzoek worden genoemd zijn: ouders die niet communiceren over wat er thuis gebeurt, ouders die niet meer met elkaar communiceren en ouders die allebei andere regels stellen. Uit de interviews is naar voren gekomen dat pedagogisch medewerkers aan deze kinderen merken dat zij stiller zijn, meer huilen, niet willen slapen, weer in hun broek plassen, last hebben van huiduitslag en/of andere kinderen slaan (zie bijlage vier voor de axiale codering). Soms komen er heftige conflicten voor, bijvoorbeeld ouders die ruzie maken bij de kinderopvang of een ouder die onder invloed van drank en/of drugs de kinderen komt halen.

Deelvraag 3: “Wat missen pedagogisch medewerkers in hun handelingsrepertoire om conflictsituaties tussen gescheiden ouders adequaat op te lossen?”

Uit de enquêtevragen komt naar voren dat minder dan de helft (43) van de pedagogisch medewerkers behoefte heeft aan extra kennis en/of vaardigheden in de omgang met conflictsituaties tussen gescheiden ouders. Van deze pedagogisch medewerkers geven 31 pedagogisch medewerkers aan dat zij behoefte hebben aan kennis gericht op de rechten van ouders/medewerkers. Uit Spruijt en Kormos (2010) en Janssen (2011) blijkt dat kennis over rechten van ouders en jeugdrecht belangrijk is voor beroepskrachten die met echtscheiding en scheidingskinderen te maken hebben. De kennis dient voor de pedagogisch medewerkers houvast te bieden door middel van beleid met duidelijke handelingsrichtlijnen. Daarnaast hebben nog eens 30 pedagogisch medewerkers ingevuld dat zij behoefte hebben aan kennis en vaardigheden gericht op gespreksvoering. Uit Oomkes en Garner (2008) en Langedijk (2010) blijkt het belang van de rol van de professional in gespreksvoering en de daarbij komende gespreksvaardigheden. Een aantal pedagogisch medewerkers heeft voor beiden antwoordcategorieën gekozen. Ook komt er uit het onderzoek naar voren dat wanneer pedagogisch medewerkers over onvoldoende kennis beschikken zij de hulp inschakelen van de vestigingsmanager. Wanneer de vestigingsmanager deze vraag niet kan beantwoorden, wordt er hulp ingeschakeld van de pedagogen van de afdeling Pedagogiek & Kwaliteit.

Deelvraag 4: “Op welke wijze zouden aanvullende kennis en vaardigheden volgens de pedagogisch medewerkers aangeboden moeten worden?”

Van de pedagogisch medewerkers die in de enquêtes aangeven behoefte aan kennis/vaardigheden in de omgang met gescheiden ouders in conflictsituaties te hebben, geven 58 medewerkers de voorkeur aan kennis door middel van een beleidsstuk waarin wettelijke bepalingen staan opgenomen. Een beleidsstuk wordt als handig ervaren omdat dit erbij gepakt kan worden op de momenten wanneer een conflictsituatie tussen gescheiden ouders zich voordoet en zij informatie willen opzoeken. Daarnaast geven nog eens 35 pedagogisch medewerkers aan een training te willen, waarin geoefend kan worden met praktijksituaties. Uit de interviews blijkt dat het volgen van een training als keuzeonderdeel gegeven kan worden. Ondanks dat meer dan de helft van de ondervraagde pedagogisch medewerkers aangegeven heeft geen extra behoefte te hebben aan een training, lijkt het aanbieden van een training toch zinvol. De motivering hiervoor is, dat er vraagtekens gezet kunnen worden bij de daadwerkelijke kennis en vaardigheden van de pedagogisch medewerkers en in hoeverre zij handelingsbekwaam zijn.

5.2 Conclusie hoofdvraag

De hoofdvraag van het onderzoek : “Welke behoefte aan kennis en vaardigheden hebben pedagogisch medewerkers van kinderopvang Solidoe in de omgang met conflictsituaties tussen gescheiden ouders?”

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat meer dan de helft van de pedagogisch medewerkers geen behoefte heeft aan extra kennis en/of vaardigheden in de omgang met gescheiden ouders. Zo komen conflictsituaties bij deze pedagogisch medewerkers op de groepen minder voor en wordt er door hen voor conflictsituaties uiteindelijk altijd wel een oplossing gevonden. Iets minder dan de helft van de pedagogisch medewerkers heeft wel behoefte aan extra kennis en/of vaardigheden. Zo geeft het merendeel van deze pedagogisch medewerkers aan, behoefte te hebben aan kennis door middel van een beleidsstuk waarin wettelijke bepalingen staan opgenomen. Er is ook naar voren gekomen dat een beleidsstuk in de omgang met conflictsituaties tussen gescheiden ouders juridische richtlijnen dienen te bevatten en zodoende houvast kan bieden. Hierbij kan verwezen worden naar de literatuur van Spruijt & Kormos (2010).

Zo dient erin naar voren te komen wat de wettelijke bepalingen zijn, wat pedagogisch medewerkers juridisch wel/niet mogen, met wie er overlegd mag worden en wie er gebeld kan worden als de vestigingsmanager niet aanwezig is. Er zullen ook organisatiebrede afspraken gemaakt dienen te worden over de algemene omgang met conflictsituaties.

Een derde van de pedagogisch medewerkers geeft, naast de behoefte aan een beleidsstuk, behoefte te hebben aan een training waarin geoefend kan worden. Deze training zou volgens de pedagogisch medewerkers facultatief aangeboden moeten worden, waarbij medewerkers zich kunnen inschrijven. Hierbij is het volgens de pedagogisch medewerkers van belang dat de training wordt gegeven door een professional met praktijkervaring.

Uit het onderzoek blijkt verder dat pedagogisch medewerkers gescheiden ouders hebben meegemaakt die onder invloed van drank/drugs de kinderen kwamen halen. Tevens lijkt het de medewerkers zinvol om in een training de koppeling te maken naar deze uitzonderlijke situaties. De pedagogisch medewerkers willen, zoals blijkt uit het onderzoek, graag weten op welke manier zij kunnen of moeten reageren/handelen en zien binnen een training de mogelijkheid te oefenen.

5.3 Onderzoeksevaluatie

Wanneer er kritisch naar het onderzoek wordt gekeken, worden er een aantal verbeterpunten zichtbaar. Dit kunnen ook wel de kritische kanttekeningen worden genoemd. Hieronder worden deze kritische kanttekeningen stuk voor stuk nader toegelicht.

Algemeenheid enquêtes

Aan het afnemen van schriftelijke enquêtes zitten een aantal voordelen. Zo kost het in zijn algemeenheid weinig tijd, geld en is het ook anoniemer dan dat er mondeling data worden verzameld (Baarda, 2009). Naast de vele voordelen van schriftelijke enquêtes zitten er ook een aantal nadelen aan. Zo is nooit geheel zeker of de respondenten (in dit geval de pedagogisch medewerkers) de vragen zo hebben opgevat zoals ze ook daadwerkelijk bedoeld zijn. Door de afdeling Pedagogiek & Kwaliteit de vragenlijst als proefafname in te laten vullen is geprobeerd de vragen en antwoorden nogmaals te checken en zodoende de betrouwbaarheid te vergroten.

Afnemen enquêtes

De mogelijke non-respons is zoveel mogelijk geprobeerd in te bedden door zelfstandig langs de vestigingen te gaan, en de pedagogisch medewerkers te verzoeken de vragenlijsten direct in te vullen. Zo konden de ingevulde vragenlijsten direct mee terug genomen worden. Omdat de pedagogisch medewerkers is verzocht de enquêtes direct in te vullen, is het mogelijk dat het invullen in haast heeft plaatsgevonden. Deze indruk werd een aantal malen gewekt toen door de pedagogisch medewerkers werd gevraagd of de vragenlijsten niet op een ander moment geretourneerd konden worden. Gevolgen van het direct in laten vullen van de enquêtes kunnen zijn dat de pedagogisch medewerkers de vragen te snel hebben gelezen, of zonder voldoende na te denken de antwoorden hebben ingevuld. Dit kan van invloed zijn geweest op de betrouwbaarheid van het onderzoek.

Enquêtevragen

Wanneer er kritisch gekeken wordt naar de enquêtevragen kan een kanttekening worden gezet bij de formulering van de vragen zes en acht. Dit omdat de antwoorden van deze vragen enige discrepantie vertonen. Er zijn pedagogisch medewerkers geweest die aangegeven hebben geen extra kennis en/of vaardigheden nodig te hebben bij het omgaan met conflictsituaties tussen gescheiden ouders, maar vervolgens wel hebben ingevuld behoefte te hebben aan een training of beleidsstuk. Mogelijk hebben zij de eerdere vraag niet goed begrepen.

Ook kan het zo zijn dat deze pedagogisch medewerkers denken dat zij niet meer nodig hebben in kennis en/of vaardigheden maar een beleidsstuk of training wel als handig zien, bijvoorbeeld omdat je dit er altijd bij kunt pakken als een situatie zich voordoet of je extra kennis biedt. Om achter deze informatie te komen, zou dit verder onderzocht dienen te worden.

Afnemen interviews

Achteraf blijkt dat bij het afnemen van de interviews er meer open vragen gesteld hadden kunnen worden. Bij het uittypen van de verbatims is gebleken dat er meerdere malen gesloten vragen zijn gesteld waardoor de interviewer te sturend is geweest. Dit kan de betrouwbaarheid van het onderzoek hebben beïnvloed. Desondanks zijn de verkregen data voldoende bruikbaar, aangezien de gegevens vanuit de enquêtes en de interviews alsnog met elkaar in verband konden worden gebracht.

Wanneer eerst de interviews af zouden zijn genomen, had deze informatie als extra kennis bij kunnen dragen aan de totstandkoming van de enquêtevragen en de voorgestructureerde antwoordcategorieën, waardoor andere vragen gesteld hadden kunnen worden. Een voorbeeld hiervan is dat twee van de vier pedagogisch medewerkers gedurende de interviews aangeven gescheiden ouders te hebben gehad die onder invloed van drank/drugs de kinderen kwamen halen. Vanuit de enquêtes zijn geen antwoorden gekomen met betrekking tot het onder invloed zijn van drank/drugs van ouders. Dit is het resultaat van het niet voor handen hebben van deze relevante informatie waardoor een op dit onderwerp betrekking hebbende vraag niet gesteld kon worden.

5.4 Mogelijk vervolg voor de organisatie

Ter afsluiting van dit onderzoek wordt er gekeken naar de mogelijke vervolgstappen voor kinderopvang Solidoe. Er wordt een adviesrapport opgesteld voor de organisatie. In dit adviesrapport zal een opzet van een beleidsstuk in de omgang met (conflictsituaties tussen) gescheiden ouders worden gemaakt. Daarnaast wordt er gekeken wat de mogelijkheden zijn met betrekking tot het laten aansluiten van een training. Als het zinvol blijkt te zijn om een training aan te bieden, dan kan de organisatie ervoor kiezen de pedagogisch medewerkers en/of de vestigingsmanagers verder te scholen.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Literatuurlijst

Algemeen Meldpunt Kindermishandeling. (2013). Kindermishandeling.

Verkregen op: 14 maart, 2014, van <http://www.amk-nederland.nl/over-amk/>.

Amato, P.R. (2001). Children of divorce in the 1990's: An update of the Amato & Keith meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 15 (3), 355 -370.

Amato, P. & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 110, 26-46.

Baarda, B. (2009). Dit is onderzoek! Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek. Groningen/Houten, The Netherlands: Noordhoff Uitgevers.

Bernet, W., Boch-Galgau, W. von, Baker, A.J.L., & Morrison, S.L. (2010). Parental Alienation, DSM-V, and ICD-11. *The American Journal of Family Therapy*, 38, 76-187.

Boszormenyi-Nagy, I. (2000). Grondbeginselen van de contextuele benadering. Haarlem, Nederland: De Toorts.

Bronfenbrenner, U. (1992). Ecological systems theory. In: R. Vasta (ed.), *Six theories of child development: Revised formulations and current issues*. Kinsley, London.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2013). Huwelijksontbindingen; door echtscheiding en door overlijden. Verkregen op: 13 februari, 2014, van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37425ned&D1=3-9&D2=0,10,20,30,40,50,58-I&HD=120104-1512&HDR=G1&STB=T>.

Ex, C. (2007). *Opvoeden, wat kun je?* Amsterdam, Nederland: Uitgeverij Wereldbibliotheek bv.

Gardner, R.A. (1992). *The parental alienation syndrome: a guide for mental health and legal professionals*. Cresskill: Creative Therapeutics.

Geurts, E., Chênevert, C. & Anthonijsz, I. (2009). Te weinig gespecialiseerde hulp bij moeizame scheiding. *Jeugd en Co/kennis*, 03, 30-43.

Glenn, N.D. & Marquardt, E. (2006). How good is the 'good divorce' for the children of divorce? Paper presented at the International Conference on Children and Divorce, 24 July 2006, University of East Anglia, Norwich, UK.

Goeke-Morey, M.C., Cummings, M. & Papp, L.M. (2007). Children and marital conflict resolution: Implications for emotional security and adjustment. *Journal of Family Psychology*, 21 (4) 744-753.

Graaf, de, A. (2005). Scheiden: motieven, verhuisgedrag en de aard van de contacten. Verkregen op: 16 maart, 2014 van <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/D7F31A5F-FD10-40E1-A38E-1EFD8918A6B8/0/2005k4b15p039art.pdf>.

Groenhuijsen, L. & Quik, N. (2013). De wet creëerde vechtscheidingen. *NRC Handelsblad*, 23 November 2013.

Hemels, I. (2013). Vechtscheidingen. *Jeugdzorg te begripvol voor ruziënde ouders*. Jeugd en Co, jaargang 7 (6), 10-14.

Hetherington, E.M. & Kelly, J.B. (2002). *For Better or for Worse*. New York: W.W. Norton & Company.

Ince, D. (2013). Wat werkt bij echtscheidingen? Verkregen op: 19 maart, 2014, van http://www.nji.nl/nl/%28311053%29-nji-dossierDownloads-Watwerkt_scheiding.pdf.

Janssen, L. (2011). Jeugdrecht begrepen.
Den Haag, Nederland: Boom juridische uitgevers.

Jeugd en gezin. (2009). Uit elkaar... En de kinderen dan?
Verkregen op: 13 februari, 2014, van <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2009/03/10/uit-elkaar-en-de-kinderen-dan.html>.

Johnston, J.R. (2006). The psychological functioning of alienated children and their parents in custody disputing families: a program of research. Paper presented at the International Conference on Children and Divorce, 24-27 July 2006, University of East Anglia, Norwich, UK.

Kinderombudsman, de. (2014). Vechtende ouders, het kind in de knel. verkregen op: 31 maart, 2014, van <http://www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fck-uploaded/KOM003.2014Kinderombudsmanadviesrapportvechtscheidingen.pdf>.

Kinet, M. (2010). Parentificatie: als het kind te snel ouder wordt.
Apeldoorn, Nederland: Garant Uitgevers.

Langedijk, A. (2010). Communiceren met ouders? Maak er werk van!
Amsterdam, Nederland: Uitgeverij SWP.

Nederlands Jeugd Instituut. (2014). Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding. Verkregen op: 14 maart, 2014, van <http://www.nji.nl/Wet-bevordering-voortgezet-ouderschap-en-zorgvuldige-scheiding>.

Oomkes, F., Garner, A. (2008). Communiceren Contact maken, houden en verdiepen.
Amsterdam/Meppel, Nederland: Uitgeverij Boom Onderwijs.

Peer, van, C. (2007). De impact van een (echt)scheiding op kinderen en ex-partners.
Brussel, België: Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Sandler, I., Miles, J., Cookston, J. & Braver, S. (2008). Effects of father and mother parenting on children's mental health in high- and low-conflict divorces. *Family Court Review*, Vol. 46 (2), 282-296.

Singer, E., Kleerekoper, L. (2009). Pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar.
Amsterdam, Nederland: Elsevier gezondheidszorg.

Spruijt, A.P. (2005). Ouderlijke scheiding en de gevolgen voor kinderen.
Tijdschrift van de Vereniging voor Kinder- en Jeugdpsychotherapie, 32, 37-52.

Spruijt, E. & Haverkort, C. (2012). Kinderen uit nieuwe gezinnen, handboek voor school en begeleiding. Houten, Nederland: LannooCampus.

Spruijt, E. & Kormos, H. (2010). Handboek scheiden en de kinderen. Voor de beroepskracht die met scheidingskinderen te maken heeft. Houten, The Netherlands: Uitgeverij Bohn Stafleu van Loghum.

Valk, van der, I., Spruijt, E. (2013). Het ouderschapsplan en de effecten voor de kinderen.
Jeugd & Gezin, Departement Pedagogische Wetenschappen, Universiteit Utrecht.

Verschuren, P. (2011). Praktijkgericht onderzoek. Ontwerp van organisatie- en beleidsonderzoek. Den Haag, Nederland: Boom Lemma uitgevers.

VVIFS Kindermishandeling. (2007). Kinderen als wapen en prooi in vechtscheidingssituaties. Verkregen op: 14 maart, 2014, van <http://vagga.be/wp-content/uploads/2010/04/Kinderen-als-wapen-en-prooi-in-vechtscheidingssituaties.pdf>.

Wallerstein, J.S., Lewis, J.M. & Blakeslee, S. (2000). The unexpected legacy of divorce: a 25 year landmark study. New York: Hyperion.

Winter, de, M. (2012). Socialization and Civil Society. How Parents, Teachers and Others Could Foster a Democratic Way of Life. Rotterdam, The Netherlands: Sense Publishers.

Wobma, E. & Graaf, de, A. (2009). Scheiden en weer samenwonen.

Verkregen op: 14 maart, 2014, van www.cbs.nl/NR/rdonlyres/69C3FF3A-D853-46CE-A2D5-BA37A0D19DD4/0/2009k4b15p14art.pdf.

Bijlage 2: Vooronderzoek diverse vestigingsmanagers

Beste leidinggevenden,

Mijn naam is Andrea van Zoomeren en de meesten van jullie zullen mijn naam wel kennen als inval en/of de stagiaire bij Pedagogiek & Kwaliteit van vorig jaar.

Ter afronding van mijn studie HBO Pedagogiek ga ik een scriptie schrijven over het onderwerp omgang met gescheiden ouders. De informatie die ik verzamel voor mijn scriptie kan gebruikt worden voor een beleidsstuk binnen Solidoe. Hierbij word ik begeleid door ...

Om de informatie zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij de behoefte op de werkvloer heb ik een aantal vragen voor jullie.

Ik hoop dat jullie deze willen invullen en voor 14 februari willen retourneren per mail (andreavanzoomeren@gmail.com).

Alvast bedankt!

Andrea

Naam locatie:

1. Heb je bij jou op de locatie te maken met kinderen van wie de ouders gescheiden zijn?
2. Levert dit wel eens vragen/problemen op voor de pedagogisch medewerkers in omgang met de ouders? Zo ja, welke?
3. Heb jij behoefte aan organisatiebrede afspraken? Zo ja, kun je aangeven welke afspraken je in het beleid opgenomen wilt zien worden?
4. Heeft het ontbreken van organisatiebrede afspraken wel eens geleid tot problemen?

Ik wil pedagogisch medewerkers graag betrekken bij het maken van dit beleid.

Daarom wil ik je vragen met welke pedagogisch medewerker(s) ik van jouw locatie contact op kan nemen.

Bijlage 3: Interview pedagogisch medewerker

Pedagogisch medewerker (P)

Interviewer (I)

Introductie en afsluiting vonden plaats voor/nadat de opname is gestart/beëindigd.

Binnen de introductie is de privacy waarborging besproken. Zo is er toestemming gevraagd voor het maken van een geluidsopname, is de afspraak gemaakt dat deze wordt verwijderd nadat het verbatim is gemaakt en is er besproken dat er in het verbatim geen namen worden vermeld.

I: 'Allereerst was ik eigenlijk benieuwd of er gescheiden ouders bij jullie op de groep zijn'

P: 'Ja zeker wij hebben er wel een aantal ja'

I: 'Hoeveel kinderen hebben ongeveer gescheiden ouders, gaat dit over bijvoorbeeld een kwart, of misschien wel meer?'

P: 'Hmm, ik denk iets minder dan een kwart, maar wel heftige gevallen, daarnaast waren er ook nog een aantal die nu naar de basisschool zijn'

I: 'Wat voor heftige gevallen hebben zich precies voorgedaan?'

P: 'Nou we hebben nu bijvoorbeeld ook ouders die in een vechtscheiding zitten, dus dat je merkt dat het kind daar ook last van heeft, dus dat is wel moeilijk, zo van hoe ga je daar als pedagogisch medewerker nou mee om'

I: 'Ja inderdaad, wat merk je precies bij het kind?'

P: 'We hebben ook een jongetje die een tijd meer huilerig was, moe was, andere kinderen ging duwen of slaan, en ook uit verhalen van een kind. Dan zei hij bijvoorbeeld papa deed mama pijn of papa en mama gingen schreeuwen tegen elkaar. Kinderen van een jaar of twee drie kunnen natuurlijk al een beetje vertellen wat ze meemaken, dat is soms wel lastig'

I: 'En zijn er dan ook echt situaties die zich op de vestiging voordoen, of waar ouders jullie mee confronteren?'

P: 'Er is één keer een geval geweest dat de politie hier ook voor de deur stond, dit speelde zich buiten het hek op de stoep af. Vader heeft moeder toen bedreigd en moeder heeft toen direct de politie ingeschakeld. Dat geeft je toch wel een beangstigend gevoel, zo'n man die dan uhh met woede zit en uh ze vrouw bedreigd en weet jij veel wat hij dan hier zou kunnen doen'

I: 'Nou dat kan ik me voorstellen dat dat je beangstigd!'

P: 'Ja dat zijn wel heftige dingen, en je denkt dan ook, ja er zijn voorheen op een kinderdagverblijf wel eens dingen op een kinderdagverblijf gebeurd dat het uit de hand is gelopen.. dadelijk gebeurt dat hier'

I: 'Nou inderdaad, heftig hoor als je dat gevoel door een bepaalde situatie krijgt'

I: 'Zijn er dan ook nog situaties dat je het gevoel hebt dat je als pedagogisch medewerker tussen de ouders staat?'

P: 'Ja dat komt ook voor, dat zijn ouders die hebben geen goed woord voor elkaar over, dan zitten ze soms tegen ons te spuien, ja dat is ook wel moeilijk. Daar hebben we het ook wel eens over gehad van we vinden het relevant om het te hebben over het kind, maar dat was wel moeilijk om aan ouders aan te geven'

I: 'Dat is inderdaad wel echt knap als je dat bespreekbaar maakt'

I: 'Is er dan ook nog moeite met het nakomen van afspraken tussen ouders?'

P: 'Nee dat gaat in principe wel goed, maar soms gebeurt het wel is dat een moeder of vader zegt van ik wil niet dat papa of mama komt halen, maarja dan geven wij ook aan zolang er nog geen officiële papieren zijn dan kunnen wij daar niets mee'

I: 'En dan is dit voor ouders voldoende duidelijk?'

P: 'Ja dat is meestal duidelijk voor ze, en dat begrijpen ze dan ook'

I: 'Je noemt nu een aantal situaties op die zich voor hebben gedaan binnen jullie vestiging, nu ben ik wel benieuwd wat jullie in deze situaties hebben gemist, iets waarvan je denkt als ik dat had gehad, dan had het de situatie misschien wel een stuk makkelijker gemaakt'

P: 'Ja misschien voor mijn collega's die toen met die agressieve vader buiten werkte, zo van wat moet je doen, hoe ga je daar mee om, zijn er bepaalde protocollen voor, dat je echt richtlijnen hebt van hoe je moet handelen op dat moment'

I: 'Je zegt een protocol? Zou je dit dan richtlijnen vastgelegd willen hebben in bijvoorbeeld een beleidsstuk?'

P: 'Ja, dat je terug kan vinden wat richtlijnen zijn hoe je moet handelen'

I: 'Is er dan ook nog behoefte aan het schriftelijk vastleggen van wettelijke bepalingen?'

Dus bijvoorbeeld hoe is het gezag geregeld en wie hebben er recht op informatie?'

P: 'Ja zeker, dat ook wel, dan weet je tenminste hoe dat precies is geregeld en dat zijn ook wel handige dingen om te weten, want dat is nu allemaal nog een beetje vaag'

P: ‘Het lijkt ook wel een beetje een mode van de laatste tijd, gescheiden ouders, het lijkt wel of je het nu meer ziet dan een paar jaar terug, en in een veel heftigere mate ook nu’

I: ‘Ja inderdaad, het lijkt wel steeds meer voor te komen hè? De cijfers zeggen nu ook 1 op de 3. Ook in het nieuws komt er steeds meer aandacht voor scheidingen en de gevolgen ervan op kinderen’

P: ‘Ja wel vervelend dat kinderen daar dan vaak toch de dupe van zijn’

I: ‘Ja het schijnt ook echt op ieder kind invloed te hebben dat ouders scheiden, en dat voornamelijk in de eerste twee jaar na de scheiding’

P: ‘Ja daar schrik je toch best wel van hè? Dat dat zo’n invloed heeft. Ik wil daarom ook echt richtlijnen dat we weten waaraan we ons vast kunnen houden. Want soms is het nog zo vaag en dan denk je van ja hoe moet ik hier nou precies mee omgaan. Gelukkig zijn er ook ouders waarbij het wel heel goed gaat, die duidelijke afspraken hebben maar je merkt ook dat er weer ouders zijn waarbij er zulke frustraties zitten of emoties dat ze elkaar dan eigenlijk niet kunnen luchten of zien, de één zegt A en de ander zegt B en het kind zit er maar tussenin’

I: ‘Ja en jullie als pedagogisch medewerkers op die manier eigenlijk ook’

P: ‘Ja inderdaad, we bespreken sommige situaties ook met elkaar in piep team overleggen, hier zit onze vestigingsmanager bij en sommige situaties waar wij niet uitkomen bespreekt zij weer met de afdeling Pedagogiek & Kwaliteit, zodat we te weten komen hoe we moeten handelen’

I: ‘Goed dat jullie dit met elkaar bespreekbaar maken, ik denk dat dit wanneer je in teamverband werkt van groot belang is’

P: ‘Ja je moet dit haast wel doen, soms komen er dan ook weer andere situaties bij kijken, zo was een moeder van de trap gevallen en toen papa het kind kwam halen zei hij: ‘ja drank en trappen gaan ook niet samen hè’. Hier schrokken wij heel erg van want ja zegt papa dit omdat ze door de scheiding niet meer door één deur kunnen en hij haar zwart probeert te maken of is dit echt zo, daar moet je dan ook weer iets mee.’

I: ‘Dat klinkt als een heftige situatie zeg!’

P: ‘Ja dat is het ook, het is hierin heel moeilijk om af te tasten en achter de waarheid te komen en dan nog te kijken wat we hiermee moeten, maar dit bespreken we altijd in piepteam overleggen, en we kijken dan met elkaar weke stappen we moeten nemen’

I: ‘Jullie klinken echt als een goed team waarin alles besproken kan worden’

P: ‘Ja en we schrijven ook dingen op die opvallen, die stoppen we dan bij de kindgegevens’

I: ‘Een dossier bijhouden van wat opvalt?’

P: ‘Ja inderdaad, dat ook collega’s die er niet bij zijn op de hoogte zijn van wat zich afspeelt en dat kleine dingetjes niet er tussendoor schieten’

I: ‘Klinkt heel verstandig en goed doordacht. Als ik het zo even korte samenvat heeft bij jullie ongeveer een kwart van de kinderen gescheiden ouders. Er zijn er toch wel een aantal waarbij zich conflicten tussen ouders voordoen. Deze conflicten lopen uiteen van openlijke ruzies, tot zwart maken, tot het kind niet mee willen geven aan één van de ouders. Ik hoor van je dat jullie hier als team goed mee om weten te gaan en goed handelen door het bespreekbaar te maken in piepteams en veel aan verslaglegging te doen. Toch zouden jullie behoefte hebben aan meer richtlijnen, hoe ga je in die situaties met ouders om en wat mag je hierin en wat niet’

P: ‘Ja dat klopt’

I: ‘Heb ik het zo goed samengevat?’

P: ‘Ja je hebt het heel goed samengevat’

I: ‘Ben ik nog iets vergeten te vragen, of heb je nog iets aan te vullen?’

P: ‘Nee er schieten wel nog steeds dingen door me hoofd van o dit is ook wel is gebeurd of dit hebben we ook wel eens gehad’

I: ‘Als er nog dingen zijn die van belang zijn, kun je dit altijd even op de mail zetten, mijn mail adres heb je want we hebben vorige week natuurlijk die afspraak via de mail gemaakt’

P: ‘O dat is goed om te weten, en ik ben heel benieuwd wat hier verder voor ons uit gaat komen’

I: ‘Daarvan word je zeker op de hoogte gehouden’

Bijlage 4: Axiale codering interviews

Hoeveelheid gescheiden ouders op de groepen

- Één van de 24
- Drie van de 25
- Iets minder dan een kwart xx
- Veertig procent van de kinderen xx

Conflictsituaties die zich hebben voortgedaan

- Ouders vertellen weinig
- Schaamte
- Ouder zusje heeft over scheiding verteld
- Kind absoluut niet meegeven aan vader
- Vader en moeder niet meer met elkaar praten
- Elkaar tegen elkaar uitspelen
- Ouders allebei andere verhalen
- Kinderen mochten niet meer worden opgehaald door vader
- Moeder voelde zich niet meer veilig
- Vader bedreigde, chanteerde moeder
- Moeder wilde niet dat de opvang er tussen kwam te staan
- Gesprekken moeder, moeder wilde adviezen
- Vechtscheiding
- Vader moeder bedreigd
- Moeder politie ingeschakeld
- Ouders hebben geen goed woord voor elkaar over
- Ouders spuien tegen de pedagogisch medewerkers
- Soms zegt een moeder of vader dat het niet wil dat papa of mama komt halen
- Ouders met frustraties of emoties die elkaar niet kunnen luchten of zien
- Kinderen zitten er tussenin
- Moeder van de trap gevallen, papa zei: ‘Ja alcohol en trappen gaan ook niet samen hè’
- Conflicten lopen uiteen van openlijke ruzies, tot zwart maken, tot het kind niet mee willen geven aan één van de ouders

- Vestigingsmanager niet altijd bereikbaar
- Uitzonderlijke situaties (bijv. alcoholwalm)
- Conflicten nauwelijks
- Kinderen uit eerder huwelijk
- Half-broer, half-zus
- Samengestelde gezinnen
- Ouders snel nieuwe relatie
- Papa of mama mag het kind niet komen halen
- Geen situaties dat een ouder die het kind niet mocht halen er toch stond

Wat wordt zichtbaar bij scheidingskinderen

- Stil xx
- Niet praten xx
- Stemming moeilijk te peilen
- Teruggetrokken xx
- Sliep niet
- Plaste bijna altijd in zijn broek
- Uitslag
- Kind last van vechtscheiding
- Huilerig
- Moe
- Andere kinderen duwen of slaan
- Verhalen papa deed mama pijn, papa en mama schreeuwen tegen elkaar
- Kinderen lastig in gedrag

Hoe pedagogisch medewerkers hebben gereageerd op conflicten

- Informeren
- Hoe meer belangstelling, hoe opener ouders werden
- Aftasten hoeveel vertel/vraag ik
- Moeder teruggebeld
- Gevraagd kind zelf te komen halen
- Elkaar gek zitten maken
- Leidinggevende erbij betrokken xx
- Wat staat er in het protocol of handboek
- Politie gebeld
- Telefoons in broekzak
- 112 bellen
- Gesprekken gehad met moeder
- Inschakelen achterwacht
- Gevraagd wat mogen we wel/niet?
- Situatie nooit volledig opgelost
- Situatie nog steeds hetzelfde toen het jongetje vier werd en naar school ging
- Bespreekbaar maken dat het relevant is om het over het kind te hebben
- Zolang er nog geen officiële papieren zijn mag vader het kind gewoon meenemen xxx
- Situaties waar we niet uitkomen bespreken met afdeling Pedagogiek & Kwaliteit xxx
- Bijhouden dossier xxx
- Bespreekbaar maken in piepteam
- Geduld
- Niet pushen
- Ouders dienen documenten aan te leveren wanneer gezag aangepast is

Waaraan hebben pedagogisch medewerkers nog behoefte/op welke manier willen zij dit aangeboden krijgen

- Twijfels noemen naam aan politie, wegens privacyregeling
- Verdere tips in omgang met ouders
- Trainingsvorm Rollenspellen/gespreksvaardigheden xxxxxxx
- Met elkaar bespreken hoe te handelen
- Wettelijke bepalingen op papier, handboek kwaliteitssysteem xxxxxxx
- Houvast
- Wie kunnen we bellen?
- Training, van iemand buiten Solidoe
- Ook bij situaties ouders bijvoorbeeld dronken of onder de drugs
- Een training combinatie tussen omgaan met conflicten tussen gescheiden ouders en andere uitzonderlijke situaties xx
- Gegeven door professional
- Gegeven door professional van buiten de organisatie
- Protocollen
- Schriftelijke richtlijnen, hoe te handelen kinderen/ouders xxxxxxx
- Soms is het vaag, hoe moeten wij als pedagogisch medewerkers hier mee omgaan
- De stappen die je dient te nemen wanneer zich iets voordoet
- Keuzeonderdeel, kijken naar behoefte

Bijlage 5: Enquête

Enquête conflictsituaties tussen gescheiden ouders

Mijn naam is Andrea van Zoomeren, de meeste van jullie zullen mij wel kennen als invalmedewerker, of door mijn stage bij de afdeling Pedagogiek & Kwaliteit.
In het kader van mijn scriptie voor de opleiding Pedagogiek (HvA), voer ik voor Solidoe een onderzoek uit naar de mate waarin je als pedagogisch medewerker geconfronteerd wordt met conflictsituaties tussen gescheiden ouders en de vraag of je voldoende handvatten hebt om hiermee om te gaan.

Ongeveer één op de drie huwelijken in Nederland strandt, waarvan bij de helft van de scheidingen kinderen betrokken zijn. Zo maakt één op de zes kinderen in Nederland een scheiding mee (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2013). Ook binnen kinderopvang Solidoe is de ervaring dat steeds meer ouders gaan scheiden. Veelal wordt een scheiding goed geregeld, en zijn er duidelijke afspraken. Maar dit is helaas niet altijd het geval. Tien procent van de ouders belanden gedurende de scheiding in een vechtscheiding, waarbij zij het over een groot deel van de zaken niet eens worden en met elkaar in een juridisch gevecht belanden (Hemels, 2013).

Het invullen van de enquête kost ongeveer 5 à 10 minuten en gebeurt volledig anoniem, voorzien van je naam is dus niet nodig.

Graag aankruisen wat van toepassing is.

1. Binnen welk werkveld ben je werkzaam als pedagogisch medewerker?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- ☐ Hele dagopvang
- ☐ Voorschoolse opvang
- ☐ Tussenschoolse opvang
- ☐ Buitenschoolse opvang
- ☐ Peuteropvang/ Halve dag opvang

2. Heb je als pedagogisch medewerker kinderen op de groep waarvan de ouders gescheiden zijn?

- ☐ Ja, van de ouders is...
 - ☐ minder dan een kwart gescheiden
 - ☐ een kwart gescheiden
 - ☐ de helft gescheiden
 - ☐ meer dan de helft gescheiden
- ☐ Nee, dit komt sporadisch voor

3. Ben je in je dagelijkse werk wel eens geconfronteerd met conflictsituaties tussen gescheiden ouders?

- ☐ Ja, Ik heb hier ... mee te maken
 - ☐ wekelijks
 - ☐ maandelijks
 - ☐ halfjaarlijks
 - ☐ jaarlijks
- ☐ Nee, je kunt door naar vraag 6

4. Zoja, welke conflictsituaties heb je meegemaakt?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

Eén van de ouders...

- ☐ spreekt tegen het kind en/of de pedagogisch medewerker negatief over de andere ouder
- ☐ probeert mij als pedagogisch medewerker informatie aan de andere ouder door te laten spelen
- ☐ geeft aan dat de andere ouder geen informatie over het kind mag hebben
- ☐ mag het kind van de andere ouder niet ophalen van de opvang
- ☐ komt intimiderend over (bijvoorbeeld met eisen en problemen met betrekking tot de scheiding)
- ☐ anders, namelijk:

5. Hoe heb je op deze conflictsituaties gereageerd?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

Ik heb gereageerd door...

- ☐ aan de wens van de ouder te voldoen
- ☐ de ouder op zijn wettelijke rechten te wijzen
- ☐ niet mee te gaan in de conflicten tussen ouders
- ☐ anders namelijk:

6. Heb je het idee dat je in je kennis en/of vaardigheden meer nodig hebt om met conflictsituaties tussen gescheiden ouders om te gaan?

- ☐ Ja
- ☐ Nee, je kunt door naar vraag 8

7. Wat heb je aan extra kennis en/of vaardigheden nodig om met conflictsituaties tussen gescheiden ouders om te gaan?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

Ik mis...

- ☐ kennis over de rechten van ouders na een scheiding
- ☐ kennis en vaardigheden gericht op gespreksvoering met de ouder (bijvoorbeeld wanneer een ouder negatief praat over de andere ouder, of dat er geëist wordt dat de andere ouder geen informatie mag hebben)
- ☐ anders namelijk:

8. Op welke manier zou je extra kennis of vaardigheden aangeboden willen krijgen?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- ☐ Niet van toepassing, ik beschik over voldoende kennis en vaardigheden
- ☐ Kennis door middel van een beleidstuk waarin wettelijke bepalingen staan opgenomen
- ☐ Kennis en/of vaardigheden door middel van een training, waarin gelegenheid is om te oefenen met situaties
- ☐ Anders namelijk:

ANDREA VAN ZOOMEREN
16 JUNI 2014